

Легенда про Хакимъ-Атѣ.

Сообщилъ **К. Г. Залеманъ.**

(Должено въ засѣданіи Историко-филологическаго отдѣленія 29-го сентября 1897 г.).

Внѣшнимъ поводомъ къ изданію сообщаемыхъ ниже тюркскихъ и персидскихъ текстовъ послужило то обстоятельство, что типографія Академіи обзавелась новымъ мелкимъ арабскимъ шрифтомъ, образецъ котораго желательно было представить въ Извѣстіяхъ.

Мой выборъ остановился на сказаніяхъ объ одномъ изъ высокопочитаемыхъ мусульманами Средней Азіи шейхъ, о которомъ, какъ и о преемникахъ его, въ европейской литературѣ пока имѣется очень мало свѣдѣній. Этотъ трактатъ, подъ названіемъ *انا حکيم* *حکایت* или *انا کتابی حکيم* уже нѣсколько разъ печатался въ Казани, но въ довольно неудовлетворительномъ видѣ, такъ что редакція болѣе древняя и полная, сохранившаяся въ единственномъ извѣстномъ мнѣ спискѣ¹⁾, заслуживаетъ вниманія любителей восточной словесности.

Какъ это водится во всѣхъ произведеніяхъ подобнаго рода, къ какой-бы вѣрѣ они не относились, и наше сказаніе, не смотря на обиліе легендарныхъ чертъ, не лишено исторической подкладки. Шейхъ Ахмад-и-Ясави, ученикомъ и четвертымъ преемникомъ (*خليفه*) котораго считается Хакимъ-Атѣ, умеръ въ 740 (1166/7) г., и похороненъ въ г. Яси, нынѣшнемъ Туркестанѣ²⁾, гдѣ Тимуръ приказалъ выстроить храмину надъ его могилою. Онъ у тюркскихъ мусульманъ пользуется великимъ почтеніемъ и мистическія стихотворенія его усердно читаются³⁾. Его послѣдователь

1) Рукопись Азіатскаго Музея № 361 (22, 75 × 16 см. 257 + 5 foll. 21 lin., 1173 г.) содержитъ на листахъ 1 v.—248 *قصص الانبياء ريغوزی* (новой редакціи, см. Мелиоранскаго въ *المطرقية* p. 279. 281), а на листахъ 248 v.—257 нашъ текстъ безъ оглавленія.

2) П. Лерхъ. Археологическая поѣздка въ Туркестанскій край въ 1867 г. Спб. 1870 г. p. 15, прим. 14.

3) *حکم حضرت سلطان العارفين خواجه احمد بن ابراهيم بن محمود بن افتخار يسوی*, *مرتبہ اوچتی مرتبه* Казань, унив. тип. 1311. 262 pp. 8°. Было бы интересно найти древнюю рукопись этого сборника, называемаго также *مناجات*; неполный списокъ имѣется въ Азіатскомъ Музеѣ за № 293 b, и три новыхъ за № 293 c. 293 d. 293 e.

Хакимъ-Атѣ (называемый также Хакимъ-Ходжа и Сулейманъ-Атѣ) жилъ по всему вѣроятію не позже какъ въ концѣ VI-го и началѣ VII-го вѣка хиджры. Поселился онъ въ Хивинской мѣстности Бакырганъ⁴⁾, которая на новыхъ картахъ не значится, но встрѣчается уже у Мукаддиси⁵⁾, по указаніямъ котораго станція *عرفان* лежала на пути отъ *ماش* въ столицу Хоарезма *کاث*. Тамъ же находится могила ходжи, оставшаяся, какъ повѣствуетъ легенда, въ теченіе сорока лѣтъ подъ водой выступившей рѣки Аму-Дарья. Скрывается ли въ этомъ указаніи темное воспоминаніе о страшномъ наводненіи вслѣдствіе разрушенія Монголами въ 1220 г. плотины⁶⁾, наводненіи, уничтожившемъ другую столицу государства Джурджанія, — этого мы не беремъ рѣшить, тѣмъ болѣе что разстояніе между обоими пунктами значительное; но и лежавшій недалеко отъ Маша г. Газараспъ былъ поглощенъ водой⁷⁾. Во всякомъ случаѣ, святость Бакыргана можетъ взойти еще до до-исламскаго періода. И Сулейману Бакырганскому приписываются сочиненія: сборникъ поэтическихъ молитвъ и наставленій⁸⁾, и два краткихъ стихотворенія о дѣвѣ Маріи⁹⁾ и кончинѣ міра¹⁰⁾. Преемникомъ его былъ Зенги-Атѣ, второй преемникъ котораго Сейидъ-Атѣ называется современникомъ шейха Али-и-Рамтѣни, умершаго по одному показанію въ 611 (1321) г. Если эти даты вѣрны, то всѣмъ упомянутымъ лицамъ придется приписать довольно продолжительную жизнь.

При изданіи текста легенды я старался держаться по возможности ближе къ рукописному подлиннику, но въ нѣкоторыхъ случаяхъ всетаки необходимо было принять въ текстъ поправки и дополненія изъ печатной редакціи; послѣднія включены въ скобки.

4) По Рашахатъ *افاق قرغان* (вар. *اق قرغان*) «совсѣмъ бѣлый холмъ», см. ниже, и В. В. Вельяминовъ-Зерновъ. Исслѣдованія о Касимовскихъ царяхъ и царевичахъ. II. Спб. 1864, p. 127.

5) M. J. de Goeje. Das alte Bett des Oxus Amû-Darja. Leiden 1875, p. 110. A. Sprenger. Die Post- und Reiserouten des Orients. I. Lpz. 1864 p. 34.

6) de Goeje l. c. 69.

7) В. В. Бартольдъ въ *المظفریة* p. 9.

8) В. В. Бартольдъ въ *كتاب سلیمان باقرغانی* Казань 1873 и потомъ часто, подъ названіемъ *باقرغان کتابی*.

9) *حضرت مریم کتابی* Казань, унив. тип. 1878. Текстъ, переводъ и примѣчанія въ статьѣ С. М. Матвѣева. Мухаммеданскій рассказъ о св. Дѣвѣ Маріи: Изв. Общ. арх., ист. и этногр. при И. Каз. Унив. XIII, 1 (1895), p. 19—34. Ср. Н. О. Катановъ: Мусульманскія легенды. Спб., Ак. 1894 p. 8, 13, 20 (устная редакція).

10) *آخر زمان کتابی* часто издавалась въ Казани. См. Е. Маловъ: Книга о послѣднемъ времени (или о кончинѣ міра): тѣ-же Изв. XIV, 1 (1897), p. 1—96. Обработана въ такомъ-же полемическомъ духѣ, какъ статья Матвѣева, и текстъ и переводъ оставляютъ много желать. Интересно указаніе на стр. 26 на книгу *ضمّ نظیر کتابی* соч. *علی چکروی*, въ которой прямо указывается на авторство *سلیمان باقرغانی*.

Снабдитъ весь текстъ переводомъ я считаю лишнимъ, и ограничиваюся краткимъ пересказомъ его содержания и сообщеніемъ свѣдѣній о школѣ или сектѣ Ахмад-и-Ясави, почерпнутыхъ изъ доступныхъ мнѣ остальныхъ источниковъ.

A.

حکیم اتا رساله‌سی

حکایت‌دا انداغ کلور حکیم حکیم اتا رحمة الله عليه کجیک لیکنда مکتب کا باروردا برجه اوغلانلار کلام الله لارینی بوینوغه یوکلاب بارور ایردی لار اما حکیم خواجه رحمة الله عليه قرآن نی توبالاری کا کوتاریب ایلنور ایردی وتقی قجان مکتب دین قایتور بولسالار یوزلاری نی اوستادلاری ساری قیلیب ارقالارینی اوز اوی لاری ساری قیلیب قایتور ایردی لار اول مکتدا آت لاری سلیمان ایردی، القصه کونلاردا برکون خواجه احمد یسوی رحمة الله عليه مسجد 5 ایشکندا اولتورور ایردی کوزار بر بولاک^а اوغلانلار مکتب کا کبرا ترورлар بولارنینک آраснда بر اوغلان کلام الله نی توباسیکا کوتاریب کبرا ترور خواجه احمد یسوی رحمة الله عليه کوردی لار ایرسا محبت اثر قیلدی ایدی لار ای اوغلان بار اوستادینک دین رخصت تیلاکیل اگر دستور برسا بزکا کلکیل بز سنکا قرآن اوکرانالینک [تیدی] بو سوزنی ایشتییب سلیمان ادب برلا *اوستادیغه ایدی^б اوستادی هم قبول قیلدی اجازت بردی اندین سونک اتا اناسندین 10 اجازت تیлады الار هم رضایق بریب^в اجازت بردی لار اوزلاری اوغلانلاری نی طریق^г ادب برلا کتوروب خواجه احمد یسوی کا تابشورنی لار خواجه احمد یسوی رحمة الله عليه سلیمانغه قرآن اوکرата^г باشлады لار آز مدت ایجنда برجه علم^д ارکانلاری ضبط قیلدی وتقی اون بیش یشقه یتکاندین سونک خواجه احمد یسوی کا مرید بولدی تقی برجه طریق ادبلارنی اوکرانندی کیجه کوندوز ادب ارکانلار برلان خدمت شرطلارینی بجای 15 کتوردی لار،

II] کونلاردا برکون خضر عم خواجه احمد یسوی رله اوپوکا مهمان بولدی لار خواجه احمد یسوی رله مکتب اوغلانلاریغه ایدی لار یازیغه بارینک لار اوتون اییب کلنکلار طعام بشورالینک تیدی ایرسا برجه اوغلانلار یوکروب یازیغه اوتون اوچون باردی لار تقی اوتون اییب کلوردا کوکنдин [بر] قرا بولوت پیدا بولدی یغمور یاغیب سیل لار^г اقیب برجه 20 اوغلانلارنینک اوتونلاری سو بولدی بو حالدا سلیمان تونین جیقاریب اوتونیغه چولغاب

R — cod. Mus. Asiat. n° 361 fol. 248 v.; K — حکایت حکیم اتا (Казань, Унив. Типогр. 1846). 8° min.; k — حکیم اتа کتابی (ibid., Коковинъ 1858). 8°; x — حکیم اتа کتابی (ibid., Ун. Тип. 1878). 8°.

— K ברله e) — سلام قیلیب تریین چوکوب اوستادندین اجازت تیлады *b) — K بولوک a) — K سولار g) — K عالی R عالم e) — K اوکرتو e) — K طوتب K طرتب d)

A اوزی یلانکاج بولوب کلدی برجه اوغلانلارنینک اوتونلارین الیب کلیب^a اوتقه یقالینک تیدی لار اول اوغلانلارنینک اول بولغان اوتونلاری یامادی بو حالدا سلیمان نینک اوتونین کلتوروب یاقتی لار ایرسا روان یاندی وتقی سلیمان نینک اوتونی نینک قیزدوغی^b 25 برلان برجه اوغلانلارنینک هول بولغان اوتونلاری^c هم یاندی طعام بشورورکا مشغول بولدی لار بو حالنی خضر اتا کوروب سوردی لار برجه اوغلانلارنینک اوتونلاری اول بولدی یامادی بو سلیمان نینک اوتونی روانه یاندی اینک توتروغی برلا برجه اوغلانلارنینک اوتونی هم یاندی بونه سر ترور دیب^d سلیمان دین سوردی لار ایرسا سلیمان تواضع قیلدی وایدیکم هرآینه یولده کلوردا یغمور یغاردا تونومنی جیغارب اوتونومغه 80 چرماب ایردیم *اوزوم یالینک بولوب کلیب ایردیم^e اول سبب دین اوتونوم قوروغ بولدی بولغای تیب جواب بردی خضر اتا عجب^f تحسین قیلدی لار خوش حکیمانده^g ایش قیلیب ترور مونونک آتی حکیم سلیمان بولسون تیب حکیم لیک آت بردی لار وهم نفس تارتتی لار خواجه احمد یسوی رله شادمان بولدی لار سلیمانغه قوتلوغ نفس برلان قوتلوغ آت بردی لار مبارک بولسون *وی بی بخشش بو طاری^h تیب ایدی ایرسا خضر^e انداغ ایدی م ای حکیم سلیمان اغزینکنی آچقیل تیدی حکیم سلیمان اغزینی *خضر^e معغه توتتی خضر^e توفروک دم^e سالدی سلیمان نینک ایچی اول حالداⁱ فیض نور^j برلان تولدی خضر^e ایدی امدی نا ترور سین اسرار معنی نی اظهار قیلغیل تیب رخصت بردی حکیم خواجه رله اسرار معنی نی اغزینی آجیب اول ایتکان حکمت بو ترور حکمت

- ایسکی اوسکی کورکوم بار ، سنوق سرسوق کیرکوم بار ،
 40 شیخم اتونغه یبارسا ، بارماسقا نی ایرکیم بار ،
 تونوم اوتونغه چولغاب ، تنیم سؤوقه تیرلاب ،
 ایچی دین محبت اورلاب ، خضر الیاس اتام بار ،
 آب الحیات بیریلکان ، اژون ایجره تیریلکان ،
 45 حق دین اولوش بریلکان ، خضر الیاس اتام بار ،
 شریعت کا ستون اول ، طریقتقه ستون اول ،
 45 حقیقتقه ستون اول ، خضر الیاس اتام بار ،
 تون کون یورور یاباندا ، کنج معنی بار اندا ،
 50 مرد مردان قاتیندا ، خضر الیاس اتام بار ،
 حلقه قیلور دنیانی ، ایستاب تاماس خلق آنی ،
 طریقت نینک سلطانی ، خضر الیاس اتام بار ،
 50 باسسا تاغ لار یاریلغان ، ونسا یرلار تورولکان ،
 مشرق مغرب کورونکان ، خضر الیاس اتام بار ،
 7

a) K — b) K قزغی — c) R 249 — d) unique K تیب — e) K — f) K — g) R حکیمانده — h) K ایچی بولدی — i) R حکیمانده — j) R ایچی ف نوری

- A ' آژغانلارنى كوندوركان ، آچقانلارنى تويدورغان ،
 8 سوساغاننى قاندورغان ، خضر الياس اتام بار ،
 55 ظاهر كوزكا كوروماس ، باطن سىرى اوروماس ،
 9 آنسىز يول لار توزوماس ، خضر الياس اتام بار ،
 قوش ديك هواغه اوچقان ، تاغ تىنكىزنى توزكىچكان ،
 10 منكو سوي نى ايجكان ، خضر الياس اتام بار ،
 "قومدا ايزين ايزلاكان ، خلق دين اوزون كيزلاكان ،
 60 حقيقت نى سوزلاكان ، خضر الياس اتام بار ،
 عالم لارنىنك ايدوغى ، كتاب لاردا بولدوغى ،
 كونكل لارنىنك ساندوغى ، خضر الياس اتام بار 12

*حكيمة اتا خواجه احمد يسوى دين بشارت همت بولوب خضر اتادين اولوش الدى لاره⁶ ،

III] حكايت كونلاردا بركون قربان آيندا توقسان توقوز مينك مشايخ برجه لارى حاضر بولوب ذكر وسماعه⁶ صحبتى قورولدى نماز وقتى بولدى ايرسا برجه مشايخ لاره⁶ نمازغه 65 قويدى لار خواجه احمد يسوى رله امامت ليقغه كجدى الارنىنك خفيه مقصودى بار ايردى بو مشايخ لارنىنك قىوسى كمالغه يتى ايركان مراده⁶ حاصل قىلدى لار ايركان بولارنى سينالينك ديب قوى نينك قوغونى [صولاب] بيللاريكا بغلاب امامت ليقغه كجدى لار اونك يانيندا حكيمة اتا سول يانيندا صوفى مجد دانشمند ايردى خواجه احمد يسوى رله قراءت اوقوب ركوعغه باردى لار آواز برلان قوقدين بيل جيقاردى لار 70 ناندېن سجدهكا باردى لار ايردى ينه سو قويدى انى كوروب برجه مريدلار نمازلارين جوزدى لار شيخ نينك طهارتى سئدى ديب حكيمة خواجه نمازنى بوزمادى صوفى محمد دانشمند [سول] اذاقىنى بورا باسيب ايردى كوردېم حكيمة خواجه تيك ترور اول هم اذاقىنى بورونغى ديك بركتدى بو اوج عزيز نمازنى ادا قىلدى لار سلام قىليب نمازدين جيقدى لار خواجه احمد يسوى رله ارقالارين صراب سارى قىليب يوزلارنى مشايخ لار 75 سارى قىليب انداغ ايدېم نا اوجون نمازلارنىنكىزنى بوزدونكىز من دا خود طهارت كامل بار ايردى ولى سيزلارنى تجربه قىلماق اوجون بيلمكا قوق بغلاب ايردېم اوش كورونك تيب جيقارېب سالدى لار ايرسا برجه لارى تيك قالدى لار خواجه احمد يسوى رله ايدى لار سيزلاردين بر بوتون مريد بر يارېم مريد كمالغه⁷ كميلىش تيدى لار ايدى لار 80 كىلارنى ايتور سيزلار [خواجه احمد يسوى رله ايدى] اولم بوتون مريد ديب حكيمة خواجهنى ايتورمىز اولم يارېم مريد ديب صوفى محمد دانشمندنى ايتورمىز تيدى لار *نادان نه بىلسون اير سىزنى باطن كوزين اجاغونجه اير نظرين قچان تاپارسن يوراك ياغين ايرېتماكونجه⁸ ،

a) R 249 v. — b) > K — c) + ك عيشى — d) + K — e) K مدد R — f) K حالغه R —

غيرى لارى اوزلارين نادان بىلسونلار باطن كوزنى اچاغونجه اير نظرين قچان تاپارسن g) sic R; باطن كوزين اچاغونجه اير نظرين قچان تاپارسون K; legendum esse videtur: يوراك ارتماكونجه (Меліоранскій). — [قچان چشارسون ?]

IV A اندین سونک خواجه اجد یسوی رله حکیم خواجدهغه ایدی اسمدی سنینک ایشینک
85 تمام بولوب ترور تانک برلا اییشکینکدا بر تیوه چوکار اول تیوه تی سنکیل باشین بوش
قویغیل باریب اول تیوه قاید اچوکسه^a سنینک منزل مقامینک اول بیر بولور ریب
رخصت بردی لار حکیم انا وداع^b قیلیب قایتی منزلیک تانکلاسی^c اول تیوهکه سندی^e
باشین بوش قویدی ایرسا اول تیوه ترکستان دین کون بتار^d طرفیکا یورومی وتقی خوارزمی^e
شهری نینک قویاش اینیشی ساری بی نوار^f ارقاسی دیکان بردا باریب چوکتی قومادی
90 تیلک^g قولادی لار ینه قومادی تیوه باقردی^h اول یرکا باقرغان آت اندین قالدی حکیم انا
تیوه دین توشتی لار اول یرنی قراب کوردی لار اول بیر بوغرا خان نینک یلقتی تواریⁱ اوتلار^j
یازی سی ایردی بیش کشی بیلقتی جی لار کلیب حکیم اناغه [ایدیلار] نه کشی ترور سین
موندا کسناخ لیق قیلیب^k توشارسن حکیم انا ایدی من درویش ترور من بو یردا منزل مقام
قیلور^l خیالم بار ریب ایدی لار الار ایدی لار بو بیر بوغرا خان نینک بیلقتی جی سی نینک
95 اوروشی^m ترور سنی موندا منزل مقام قورغالی قوماس میز تیب حکیم اناغه قوروغ چبقین
کوتاریب جمله قیلدی ایرسا حکیم انا یغاج لارغهⁿ ایدی توتونک بولارنی تیدی تورانغو
یغاج لاری [بار ایردی اول زمان اول اوچ یلقتی چینی^o یغاجلار] بوداقلاری برلا باسیب
الیب قالدی ایکی سی قجیب قوتولدی لار بوغرا خانغه باردی لار بو واقعه دین خبر
بردی لار ایرسا بوغرا خان ایدی اوچ کون بولوب ایردی بورنومغه ایرانلار ایسی
100 کلور ایردی انداغ بولسا شکر تنکریغه مونده هم ایر پیدا بولمیش بولغای تیدی عبد
الله صدر آتلیغ بر وزیری بار ایردی انی اونداب ایدی ک طریق ادب تعظیم برلا
انی سورغیل کی ترور اول درویش^p قایدین کلیب ترور آتی نه ترور تقی کیمک مرید
ایر میش تیب کوندوردی عبد الله صدر کلیب حکیم انا دین سوردی^q طریق ادب^r برلا ای
درویشی ک ترور سین قایدین کلورسن آتینک نه ترور تیب سوردی ایرسا ایدی لار انا
105 قویغان آتیم سلیمان ترور ولی بو زمان آتمیز حکیم سلیمان تیورلار خواجه اجد
یسوی نینک مریدی ترور من تیدی عبد الله سوردی بو یلقتی جی لار موندا نچوک اسلیب^s
ترور لار حکیم انا ایدی یغاج لار دین سورونک یغاج لار دین سوردی لار ایرسا یغاج لار دین آواز
جیقدی هر کیمک مشایخ غضبی بولسه مونداغ بولور تیب عبد الله بو عجایب لارنی
کوروب تعجب برلان ائلاندی بو سوزنی بوغرا خانغه ایدی بوغرا خان بو سوزلارنی
110 ایشتیب تعجب دا قالدی ایدیم وزیرلار بو کیم ایرسا عجایب [عزیز] کمرسا ترور مونکا نیازلار
کراک انابت قیلماق کراک تیدی بوغرا خان نینک عنبر آتلیغ صاحب قیزی بار ایردی اول
قیزی حکیم اناغه نیاز تارتماق اوچون مصاحت کوردی وهم قیزلاری قبول بولدی لار اول
عنبر آتلیغ قیزی الیب تیوه لارنی تیوه جی^t برلان قوی لارنی قویجی سی برلان بیلقتی لارنی

— K1 توغار d) — R 250 — e) K قیلشو تانکداسی b) — K قابو یرده چوکه قوماسه a)
— K غه + — h) K قیلو e) — K اوتلابور h) > K — g) K بی نوا f) — K! خراسان e)
— K ادب ارکان o) — Kkk? یلقتی باجنتی n) — R ... اء... m) — K یلقتی سی. اوتلار یری d)
p) — K + q) sic Rkkx — K قالوب p)

يىلقى جى سى بىرلەن بىرچە مال توارلارنى [بوغرا خان كلتوروب] حكيم اتاغە نياز A تارتتى لار وتقى بوغرا خان^e اوزى و بىرچە بك لارى برلا كليب حكيم اتاغە مريد بولدى لار 115 وتقى خلايق لار كوندىن كونكا يىغلاشا^h باشلادى لار حكيم اتاينىك شىهرتى خلق آراسندا مشهور بولدى اول يردا منزل مقام آراسته قىلدى لار وتقى اول بىرکا باقرغان آت بىردى لار حكيم اتاينىك منزل مقامنى امدى باقرغان تيورلارⁱ

[7] نقل قىلىپ تورولار كم عنبر انادىن اوج اوغول بولدى اولوغى نىنك آتى ^{جوده} خواجه اندىن كىچىك اوغلى نىنك آتى اصغر^e خواجه اندىن كىچىك اوغلى نىنك آتى حىبى خواجه 120 ايردى رحيم الله عليهم اجمعين^e خوارزمى^f شىهرىندا بر اولوغ شىخ بار ايردى شىخ جار الله علامه شىخ دىرلار ايردى بىغايت عالم دانشمند ايردى كشافنى تصنيف^g تكرار قىلغان ايردى لار وتقى محمد خواجه برلا اصغر خواجهنى خوارزمى غە يبارىب ايردى لار شىخ جار الله علامه شىخ فاشندا علم تحصيل قىلماق لىق اوجون كونلاردا بر كون حجره ايجندا صراحى پىالەنى قويوب بو خواجه زاده لار شراب سونوشور ايردى لار خلايق لار انى كوروب 125 تعجب قىلدى لار عجب مونونكدك خواجه زاده لار بو قىتە اسلام ايجندا شراب ايجا تورولار مست بولورلار تىب بو سوزنى بارىب حكيم اتاغە ايدى لار ايرسا حكيم اتا خواجه زاده لار غە كشى يباردى تىز اوغلان لار يم منكا كلسون لار تىو خواجه زاده لار قچان بو سوزنى ايشتى ايرسا اتفاق قىلدى لار كم *بىز بدنم لىق برلا باقرغان ايلىك^h نناك كركاى مىز تىب اندىشه قىلدى لار بارمانى لار حكيم اتا رله باقرغاندىن شىخ جار الله علامه شىخ غە تقى اكا برلار كا 130 مكتوب يباردى لار كىم خواجه لارنى توتوب شرىعت يولى برلا احتساب قىلغاي سىزلار تىب شىخ جار الله علامه شىخ رله ايدى لار شرىعت يولى برلا ايشى قىلغاي مىز اهل احتساب لارى غە ايدى موندىن سونك هر قايدا شراب ايجسه لار توتونك لار احتساب قىلىنك لار تىدى خوارزمى شىهرى نىنك اورتاسندا بر اوزون مناره بار ايردى انىنك اوستوكا جىقىب خواجه زاده لار شراب غە مشغول ايردى لار محتسب لار مونى كوروب 135 مناره غە جىقدى لار خواجه لارنى توتوب احتساب قىلغاي خواجه لار اوزلار ين مناره دىن تاشلانى لار بركا ساكن لىك برلا كليب توشتى لار اياق اوستونⁱ كسا تىك توردى لار ايلىك لار بىندا شىشه صراحى بىباله بار ايردى بولار سمايى خواجه لار اول صراحى بىبالەنى تولدوروب [شربت سُنوشب] نوش قىلدى لار انى كوروب خلايق لار غرىو كونار بىب يىغلاشىب بو يونلار بىغە^j فوطه سالىب خواجه لار نىنك اذاقىغە توشوب عذر قولدى لار اكثر 140 خلق [آندە] خواجه لار غە مريد بولدى لار، هر آينه اى مؤمن لار ولى لار آراسندا مونونك تىك كوشمه لار بار ترور ايرانلار نىنك ايشى حقىقى ايرور مجازى دىن ايشى^k يوق پرواى قىلماس لار^l

[VI] نقل قىلورلار كم حىبى خواجه اتاسى فاشندا ايردى حىبى خواجه رله نىنك بر قرا توبوجاق آتى بار ايردى *وتقى ايكى قرا تازى ايتى^m بار ايردىⁿ هر كوندا كىيك اولاب 145

a) R 250 v. — b) كون: كوندىن يىغلاشو — c) K — چۆد — d) R — اصغر sive — e) sic — K — بىزنى بو د ب باقرغان غە ايلتسه لار — f) K — + و — g) K — خوارزم — h) R — ككx! — i) K — اوستون — j) R 251 — k) K — اوستون — l) K — *n) — K! — آتى — m) R — دىن — n) + — o) K — اوستون — p) K —

A توبوجاق آطيغه يوكلاب كلتوروب اتالاريغه نياز فيلور ايردى لار هر كون عادت لارى بو ايردى
 حكيم خواجه حبي خواجه نينك مونداغ سياست برلان يوروكانين كوروب اينور ايردى
 منينك بو اوغولوم درويش بولماين اسپاي^a بولور خيالى بار بولغاي تيور ايردى ،
 نقل فيلور لار خيوق^b ولايتندا طرا ديكان يردين كليب شيخ ساعت خواجه حكيم
 150 اتاغه^c مريد بولدى طرفت يولي نينك ادب لارين ضبط قيلدى رياضت تارتيب كيجه
 كوندوز خدمت شايسته قيلدى حق دين نظر رحمت تابدى حكيم اتادين اولوش الدى
 حكيم اتا حقيقت كونكل برلان شيخ ساعت خواجهنى اوغول اوغوندى اولوش بريپ طرا
 ديكان يركا كندو مقاميغه باردى اصل طرانينك فرزندى ايردى طرا ديكان خيوق^b كنت لاردين
 بر كنت ايردى ، القصه كونلاردا بر كون حكيم اتا رله ايدى لار عنبر اتاغه يا عنبر بو شيخ
 155 ساعت ذات اوغولوميز ترور حبي خواجه نفس اوغولوميز ترور بولار نينك قايسى نينك ايشى
 تمام بولوب كامل ليق تاميش ايركان سينالينك هر ايكي سى نينك ات لارين توتوب
 چارالينك قايسى اونومزنى ايشتيب^d زمان حاضر كلسه تنكرى دركاهيندا ايش لارى
 كامل ليك تاييب مراد حاصل قيلميش بولغاي لار تيب^e ككاش قيلدى لار اول ذات
 اوغولوميز شيخ ساعتنى چارالينك [تيدى] اول اوق اولتورميش يرلاريندين اوغولوم ساعت يا
 160 اوغولوم ساعت تيب اوج قتله چار لارى فى الحال شيخ ساعت خواجه لبيك پادشاهم^f تيب
 يتيب ايشكدين كريب كدى لار حكيم اتاغه السلام عليكم يا عزيز اتا تيب سلام قيلد لار
 حكيم اتا رله و عليك السلام يا اوغلام شيخ ساعت تيب جواب يارليقادي لار^g اول زماندا
 كورسالار شيخ ساعت خواجه نينك ايتا كيندا نارسا بار ترور حكيم اتا ايدى لار هاى اوغولوم
 شيخ ساعت قيدا ايردينك قايددين كلور سين ايتا كينكدا نا نهرسا ترور ايتا كينكى توتوب
 165 كلور سين تيب^h سوردى لار ايرسا شيخ ساعت خواجه عذر قيلدى لار اى عزيز اتا من طرا
 يريندا ماش اوروغين سچار ايرديم سيز نينك آواز ينيكيز قولاق يغه يتشدى ايرسا مونده
 حضرتينكيزدا حاضر بولدوم ايتا كمدكى ماش ترور تيب جواب بردى لار وتقى طرا يرى
 برلان باقرغان نينك آراسى اون بيش كونلوك يول ايردى اون بيش كونلوك يولدين
 شيخ ساعت خواجه طرفه العين ايجندا كدى حاضر بولدى لار حكيم اتا شيخ ساعت
 170 خواجه دين خوشنود بولدى لار فاتحه اوقوب دعا قيليب شيخ ساعت خواجه غه اجازت بردى
 شيخ ساعت خواجه ينه طرفه العين ايجندا طرا يربكا باريب ايشيكا مشغول بولدى لار
 شيخ ساعت خواجه نينك كرامت ولايتى كوب ترور اما موندا مختصر قيلدوق ، واندين
 سونكⁱ اول اوق [اولتورمش] يرلاريندين اوغلى حبي * خواجه نينك آتين توتوب يا
 حبي يا اوغولوم حبي تيب اوج قتلا^j چار لادى لار حبي خواجه * كمادى انكا كونكلى
 175 ساوقتى كيچراك يتى لبيك بابا تيب حبي خواجه اولاميش ميك لارنى [كلتورب]
 حكيم اتاغه نياز تارتتى لار ايرسا حكيم اتا نياز ين قبول قيلمادى حبي خواجه
 ايدى لار اى بابا نياز همزنى نتاك قبول قيلماس سيز مند^m نه تقصير ليق كوردونكيز

K - خواجه غه e) - K چنوق R جوق et جنوق b) scripsi pro - K سپاهى a)
 d) + K تيز + e) - K خلوت + f) - K1 هاى شاهم g) - K > h) R 251 v. -
 K - كچكار كدى m) - K مونده n) - K خوجه نى هم *)
 R - موندا K منده

تیدی ایرسا حکیم خواجه رله ایدی لار ای اوغلو حبی من اوغلو شیخ ساعتنی A
 چارلادیم ایرسا اوغلو ساعت طرا یریندین طرفه العین ایچندا کدی تقی سنی
 چارلادیم ایرسا باقرغان صحرا یریندین کیچوکوب کورسین اول سبب دین کونکوم 180
 یریشان بولوب ترور تیب ایدی لار ایرسا حبی خواجه رله ایدی لار ای بابا محیط
 تینکیزدا ایکی کمه غرق بولوب بارا ترور ایردی یا حبی مدد استعانت تیب چارلادی لار
 ایردی من اندا باریب تنکری تعه نینک عنایتی برلان اول کیمه لارنی تینکیزدین تارتیب
 چیتاردیم^a آوازینکز قولاقیمغه اندا یتشتنی اما بو سبب دین کیچوراک^b کلدیم تیب عذر
 قیلدی لار ایرسا حکیم خواجه بو سوزکا اینامخادی لار [ایدیلار] ای اوغلو سوزنی انداغ 185
 سوزلاکیل کم کشی اینانسون سن قایدا محیط درباسی قایدا تیدی حبی خواجه ایدی ای
 بابا اگر اینامخاسانکیز اوش بوینومنی کورونک تیب کمه تارتقان کراسین کورساتتی باقسه لار
 بوپونلاری *کوب کونکا^c بولیش وینه ایدی اگر مونکا اینامخاسانکیز اون مینک التون نیاز
 تیب ترورلار بیش آیدین سونک نیازی کلتوروب بزکا تارتارلار دیب ایدی لار ایرسا حکیم
 اتا نارسا یمخادی قجان بیش آیدین تمام کیجیدی ایرسا اول کیم ایرسالار اون مینک التون 190
 نیازی^d کلتوروب حبی خواجه تارتدی لار وهم اوزلاری مرید بولدی لار غریبو کوتاریب
 یغلاشیب برجه سی حبی خواجه نینک اداقیغه توشتی لار حکیم اتا رله حبی
 خواجه دین مونداغ کرامتنی کوروب تعجبدا قالدی لار باطنندا^e ایدی لار عجب بو
 اوغلو دین مونداغ کرامت ولایت ظاهر بولا ترور تیب کونکوندا کیچوردی ،
 [VII] نقل قیلیب ترورلار کم حکیم اتا رله تانک نمازی نینک سنتین^f قیلیب فرضنی 195
 کعبه دا باریب^g قیلور ایردی لار کونلاردا بر کون حبی خواجه ایدی لار رله ای بابا سینز
 ایرتا نمازی نینک سنتین موندا قیلور سینز فرضندا یوق بولور سینز فرضین قیدا قیلور سینز
 تیب سوردی لار ایرسا حکیم اتا ایدی لار ای اوغلو فرضنی کعبه دا قیلور من تیدی حبی
 خواجه ایدی ای بابا کعبه غه بارور سینز مشقت تارتار سینز کعبه نی موندا کلتوروب
 بو طاسموتیدی حکیم خواجه ایدی لار ای اوغلو هر کشی کعبه غه باریب کعبه نی اندا 200
 تابسا اول هم اولوغ ترجه مرتبه ترور کعبه نی کلتورماککا اولوغ [قدرت] قوت کراک تیدی لار
 حبی خواجه ایدی لار ای بابا ایران لاره اگر اعتقاد کامل وهمت بلند بولسا کعبه اوزی
 کلکای تیدی حکیم خواجه ایدی ای اوغلو بزدا بو قدرت یوق اگر سینزدا بولسا کورالینک
 تیدی لار، القصه اول کیجه حکیم خواجه رله صبح صادقدا قوبوب تانک نمازی نینک
 سنتین قیلور اوجون کلدی لار حبی خواجه نی باقسالار مسجددا ترور کوردی لار وینه 205
 برجه کعبه ایرانلارین هم کوردی لار حبی خواجه نی طواف قیلورلار کعبه معظم نینک
 مبارک حلقه سی محراب نینک اوستوندا ترور حکیم اتا حلقه مبارک نی طواف قیلدی لار
 اول کون کعبه ایرانلاری برلا جماعت بولوب تانک نمازین قیلدی لار وتقی برجه باقرغان
 ایلی کلیب مسجدکا خانقاهه کیردی لار کعبه معظم نینک مبارک حلقه سی نی طواف

K — کومکوک e) — cf. supra l — K; کچوکارک R; sic — b) K — چیتارور ایردیم a)
 K — اداء + g) — مونده اداء + f) — K باطنندان — e) R 252 — d)

4. قیلدی لار وتقی حبی خواجهنى طواف قیلدی لار برجه باقرغان جماعتی کلیب حبی
211 خواجهغه مرید بولدی لار نماز اشراق اوقوغاندین سونك كعبه معظم كعبه^e ایرانلاری برلان
غایب بولدی اول کون بو کرامت لارنى کوروب حکیم خواجه نینك کونکلینه کونجی لیک
بیدا بولدی^h تیورلار^g

[VIII] نفل قیلورلار کونلاردا بر کون حکیم اتانینك مریدلاری بیغیلیب کدی لار توقوز اوکوز
215 اولتوردی لار ذکر وسماع قورولدی^e ایلکا دعوت برزی لار حبی خواجه حاضر یوق ایردی آوغه
باریب ایردی اولوش قومانلار^d حبی خواجه کدی لار اولامیش کیک لارنى کتوروب
حکیم اتاغه نیاز قیلدی لار وتقی تعظیه برلا اولتوروب اتالاریغه سوز ایدی لار^e ای بابا
مریدلارینکیز کلمیش توقوز اوکوز اولتورمیش لار برجه اولوغ کچک اولوش المیش^f بزکا
اولوش قومامیش سیز بیزدا^g نی تقصیرلیق کوردونکیزلار تیدی ایرسا حکیم خواجه ایدی
220 ای اوغوم ایرانلار ایش قیلدی لار اولوش الدی لار سین هم ایش قیلسانک اولوش الغای
ایردینک تیدی حبی خواجه ایدی ایش قیلساق برجه^h اولوش نی تینك^e قیلغای ایردوک
تیب غیرت^f برلا توردی اتاسی نینك مریدلاریکا آواز برلان ایدی اولتورمیش اوکوزلارینک
تیریسین کتورونک لار تیپ مریدلار روان اولتورمیش توقوز اوکوز تیریسین حبی
خواجه نینك الدیندا قوبدی لار حبی خواجه رله قبله ساری قدم باسیب قولون
225 مناجات^g کوتاریب مناجات قیلدی تقی عصاسی برلا [اوکوزلار تیریسین اوردی لار
وایدی ای جانوارلار تیز قوبونک تنکری تعالی یارلغی برله تیپ] اوکوزلارکا ایشارت قیلدی لار
ایرسا توقوز اوکوز برجه سی مونکراشیب قویا کدی لار حبی خواجه ایدی لار ای بابا اوش
بیز ایش قیلدوق امدی برجه ایرانلار اولوشی نی تینك^e السون لار تیدی بو حکمت نی
کوروب اتاسی نینك مریدلاری برجاسی کلیب غریبو کوتاریب یغلاشیب حبی خواجه نینك
230 اذاقیغه توشتی لار وتقی برجه لاری اینایت قبول قیلیب مرید بولدی لار بو ایش لارنى^m
کوروب حکیم اتاغه غیرت اثر قیلدی وایدی ای اوغوم ایکی قوچقار نینك باشی بر قزاندا
قایناماسⁿ یا سیز یا بز تیپ نفس تارتتی حبی خواجه بو سوز نینك سر معنی سین
بیلدی ایدی ای بابا هرآینه سوزلار ارا مشهور ترور ایکی قوچقار نینك باشی بر قزاندا
قایناماس سیغماس ولی مونکوزی برلان بولسا^o اکر مونکوزلارین کینتار سا^p اوج قوچقار نینك
235 باشی هم بر قزانغه سیغار ایردی هرآینه اول نفسی بزکا تارتدینکیز خوش قالینک بیز
برالینک بابا تیپ یغلابو جیقدی لار [اناسی] عنبر انانینك قاتیغه کیردی لار اناسندین
سجیل لیک نیلادی لار وتقی نذر نیاز حبی خواجهغه [بیجد^q] کور ایردی برجه سین
درویش لارکا حق رضاسی اوچون صرف قیلور ایردی وتقی ایدی ای انا هر یکیت نینك
باشیغه ایش توشسا بزنی شفیع کتوروب اعتقاد برلان یاردم تیلاسا انکا حاضر بولوب مدد
240 ینتشتورور ایردیم^r حضرتینکیزدا بولسام انالیق حقیبنکیز^s بجای کتوروب^t هرآینه قاپتارور

آجدیلار) R 252 v. — d) K فوردی لار — e) K اثر قیلدی — b) K وحلقه مبارک a) — f) K ایدی
pr. — K mg. غضب — h) K تیکر — i) K غه — j) K بزدن — g) K لار — f) K حاجتکا — b)
— K? من هر دم — p) K بیجد — o) K سغماز — n) — m) K سرنی — K1 نی سزک — q)

ایردیم اہمدی غایب لار عالمندا سفر قیلا دورمن^a خوش قالینک انا انا مغه مندین سلام ایغیل
 تقی دعا برلان یاد قیلسون تیدی اناسی بو سوزنی ایشتی ایرسا حبی خواجہنی قوجوب
 تضرع برلان زاری لیق قیلیب یغلیبو باشلادی^b ای کوزوم یاروغی وای جان پارہسی ای
 یغریم کساکای عزیز اوغلو من سیز نناک قیلغای من سنی کتکالی قویغوم یوق تیب جزع
 فرغ قیلا باشلادی ایرسا حبی خواجہ رلہ ایدی ای انا سیز منی قویونک ایشکدا
 تورونک تیدی اناسی حبی خواجہنی قویوب سنی کتکالی قویاس من تیب ایشکدا
 توردی حبی خواجہ کفاناکین کیب حجرہ نینک اورتاسیغہ کیب اولتوردی کفانک نی
 جزیب^c باشیغہ بورکاندی ایدی ای انا اہمدی منینک اوچون کوب یغلاماغیل اکر انا
 مندین افریدی ایرسا خوشنود بولسون خوش^d سیزکا یورت قوتلغ بولسون بیزکا یول
 قوتلغ بولسون تیب کفناک آستندین غایب بولدی کفناک اول یردا قالدی غیر انا
 کفانکین کوتاریب یوزون اوروب فریاد کوتاریب یغلاب حکیم اتانینک قاشیغہ کردی بو
 خالدین خبر بردی حکیم خواجہ رحمة الله علیه ہم^e یغلیبو باشلادی نچہ یغلاسار
 بوطادی لار حبی خواجہ نینک غایب بولغانین ایشتی لار^f اولوغ کیچیک ایل کون^g غریبو
 کوتاریب یغلاشتی لار حکیم خواجہ اولوغ قیغولوق بولدی کوب ولایت لارکا سوراخلار
 سالیب ایستاب تامادیلار حکیم خواجہ حبی خواجہ نینک فراقیندین ایستکان^h

حکمت لاری

آہ دریغا یرنینک کونک نینک آراسندا¹ یتوردوم شونکفار قوشوم بیلماس منا
 یارانلار سیز تیلاکدا من ایزلاکدا² بیغلابان کوزده یاشیپ سیلماس منا
 بیغلابان کوزده یاشینک سیغیل دیرلار³ تورت یانغہ ایذکو سوال قیلغیل دیرلار
 ایستابان جان قوشونکنی بولغیل دیرلار⁴ من انکا آرام قرار قیلماس منا
 260 من انکا آرام قرار نناک قیلغوم⁵ اطمینان ہاریب منکریم سولوب قیدا بارغوم
 آکا جان تاییلماسا من قول اولکوم⁶ خارین بیلمسام اندا تورماس منا
 خبردین بولونور دیر شام عراقدا⁷ قیریم برلان خطای اول دشت یراقدا
 پرواز قیلیب یورور دیرلار جان فراقدا⁸ من انینک یول لارینی بیلماس منا
 یولینی بیلماس من تیب نا توراین⁹ یولوندا تلیم اہمک قین کوراین
 265 یارانلار سیز قالینکیز من باراین¹⁰ من یارسام اوшал یردین کلماس منا
 من یارسام بولونغای مو اندا قوشوم¹¹ بولونماسا دشوار ایرور منینک ایشیپ
 قولومغہ قونار بولسا شونکفار قوشوم¹² قاز قو قارشو کلسا سالماس منا
 قوشومغہ آت بردی لار آدم تیزی¹³ آدای قیل سلیمان حکیم سوزی
 کیب بیلدی کیب بیلمای بوسر سوزی¹⁴ مولیہ دین اوزکا کیبکا دیماس منا
 270 اندین سونک تنکری تعالی دین یرلیغ معلوم بولدی حکیم اتاغہ یا حکیم سنینک
 اوغلونک نسلندین¹⁵ التمش ولی قویار ایردی بو برجہ ولی لار دنیادین کسلدی لار بو

علیہم K - e) K فالنک + d) K جازیب R - c) K یغلا دی ایدی R 253 - a) R -
 R نص... e) - R 253 v. - b) K بارچہسی + g) K ایشتب f) - R اجعین

A. كناهينك نينك كفاترى اوجون قرق بيل اوستونكدىن سواقينغاي من اندين سونك اول كناهنكدىن ارينورسين تيب [بو يرليغ ايشتى ايرسه حكيم آتائنگ] خاطرى بغايت 275 پريشان بولدى اول ساعتدا اولوغ دركاهه قول کوتاريپ ناليشليق قىلدى بار خدایا حاضرسين ناظرسين [ناصرسن] قادرسن داناسين بيناسين [بارسن و] بيرسين برجه قل نينك سرينى آشكارا بيلورسين تيب حسرت برلا مناجات لار قىلدى آخر الامر اول وعده لار ارعه بولوندى ،

[IX] نقل قيلورلار حكيم اتا رله قرا بوزلوكه قتانغو تن ليك نازوك كشى ايرميش لار اما 280 عنبر انا آق تن ليك صاحب جمال ليق زيبا كشى ايرميش لار كونلاردا بر كون حكيم اتاغسل قيلور ايردى عنبر انا توشاك اوستوندا اولتورور ايردى حكيم اتاغه كوزلارى توشتى [ايرسه كونكلنده] آهسته خفيه برلا كيجوردىك من بوغرا خان نينك صاحب جمال قىزى ايرديم خدای تعه مونونك داك قرا توتلوق^۱ كشى كا نصيب قىلدى تيدى حكيم اتاغه بو سر عيان بولدى ايدى اى عنبر منى قرا^۲ ديب نه خورلا يورسين اوزونكى آق من تيب اولوغ لايورسين 285 منى سنى^۳ برلا كوب قوما س لار سيز بيزدين قالغاي سيز ولى مندين سونك سنى براكو الغاي تمام تينندا تيشندين اوزكا آق بولغاي تيب نفسى تارتدى لار عنبر انا اوز ايشلارى كا كوب پشيمان بولوب يغلادى لار ، القصه حكيم اتا نينك بو فايده سيز فانى دنيادين آخرتقه يوروشور وقتى يتى ايرسا محمود خواجه برلان اصغر خواجهغه كشى يباردى لار^۴ خوارزمى ولايندين كلدى لار اتالارين زيارت قىلدى لار حكيم اتا الاردين 290 خوشنود بولدى وايدى اى فرزندلاريم سيزكا وصيتم اوش منكا وقت يتيب ترور مندين سونك منينك قرق آشم^۵ بروردا قرق^۶ ابدال كلكى لار كون توغار ساريدىن الارنينك توراقلارى^۷ كعبه دا بولغاي ارالاريندا بر قرا ابدال بولغاي بر كوزى ضعيف تقى بر اذاق اقساق عذت آخريندا انانكىزنى انكا نكاح قىليب برينكىز ديب وصيت قىليب دنيادين نقل قىلدى اتا لله وانا اليه راجعون ، قجان حكيم اتا نينك قرق بولدى ايرسا قرق [آشبن 295 بيورورده كون توغار سارودين قرق] ابدال بيدا بولدى لار مهمان بولوب اولتوردى لار خواجه زاده لار كوردى لار سينايو قرادى لار^۸ آرالاريندا [قاره ابدال لار بار اما] حكيم اتا ايتكانداك قرا ابدال يوق خواجه زاده لار ايدى لار سيزلار نينك [موندىن] ارتوق كشى نكىز^۹ بارمو ابدال لار ايدى لار بير ضعيف قرا ابدال بار * اولاعلار سيزنى سغلا يور^{۱۰} تيدى لار خواجه لار بو يوردى لار^{۱۱} [بارنك لار اول درويشنى آلب كلنك لار تيدى لار ابدال لار] بار ييب اول 300 درويشنى ايب كلدى لار خواجه لار [قچان] انى كوردى لار ايرسا اتالارى ايتقان نشان بو درويش دا ترور خواجه لار ايدى لار يا درويش كيم سن آتئينك نى ترور تيب سوردى لار ايرسا اول درويش ايدى آتم زنى ترور خواجه لار ايدى لار اى ابدال لار [قويونك لار] بو زنى بيزكا بابا بولور بورون برجه نكىز نينك اذاق ايردى امدى باش بولدى تيب برجه لاريندين

K — آشمى e) — K سالدیلار خوجه لار d) — K سننك e) — K طوطلق b) — K رنكك a)
 f) R 253 — g) ... توروغ... h) — K قارای چيقدیلار h) — K ايشنكر تقى i) — K
 j) — K ايدیلار j) — K

ايلكارى اليب زنى بابانى ايلكارى كيجوردى [لار] وتقى عنبر انانى عِدَّت اذاق اوتكاندين A
 سونك نكاح قيليب زنى باباغه بردى لار انينك تيك بزرگ ايركان انينك ولي ليكن هيچ 305
 كشى بيلماس ايردى اندين سونك زنى بابا عنبر انانى اليب تاش كنده ولايتى كا باريب
 اندا اوى^h كوتاردى^h عنبر انا هر كون قويوب فتوتنى^e بيل لاريكا بغلاب [تقى بيللاريكا] بر
 اولوغ تياق وبركجيك تياق سوقوب وتقى ايكي اليك لاريندا ايكي سرجه^g آش قويوب زنى
 باباغه ايلتور ايردى وخلايق لار اندين سورار ايردى لار اى انا ايكي ايلكينيزدا ايكي سرنجده^e
 آش اليب وتقى فتوتنى^e بيلينكيزكه بغلاب بير اولوغ تياق بر كجيك تياق اليب 310
 بارورسيز تيب سوردى لار ايرسا عنبر انا الارغه انداغ ايتور ايرديم^{*} ايكي سرجه^g بربندا
 ايسيج آش [ينه] بربندا سَوَق آش اكر بابانينك كونكى ايسيج آش تيلاسا [اسيغ] ايجكاي
 اكر سَوَق آش تيلاسا تقى سَوَق آش ايجكاي وينه بو اولوغ كجيك تياق انينك اوجون
 ايلتورمن اكر بابانينك [قاتيغ] اجيغى كلسا اولوغ تياق برلان اورغاي اكر يومشاق اجيغى
 كلسا كيجيك تياق برلان اورغاي وتقى فتوتنى^g انينك اوجون بيلمكا بغلاب بارورمن 315
 ناكاه بابانينك مىلى تيزليك ايتسا من كيجوكوب بابانينك قهرينه اوجراب عاصى
 بولمغاي ايرديم تيب فتوتنى^g بيلمكا بغلاب بارورمن تيور ايردى [وتقى] عنبر انا
 خاتونلارغه^h نصيحت قيلور ايردى اى خاتونلار كدخدالارينكيزغه بخشى خدمت قيلينك لار
 هر خاتون تكبرليك قيلسا ايرپكا جواب برسا ازار قيلسا حاجت وقتندا كيجوك تورسا^h
 اول خاتون نينك حالى مشكل بولمغاي دنبادا هم آخرتدا تيب ايتور ايردى نصيحت قيلور 320
 ايردى تقى اتانينك اولغى آتى عنبر انا ايردى اسدى^h باباغه آش ايلتور انا^h تيب
 ايتور لار^h وتقى زنى بابانينك كرامت فضابل لاريندين برى اول ايردى بابا كوتكان اوپلار
 تيز اولغارور ايردى وسرور ايردى وتقى ايل نينك ايكي لارى نينك آراسندا كيزيب^m
 يورور ايردى ولي ايكي نينك بر^h دانه سيغه^m زبان قيلماس ايردى^{*} يماس ايردى^h وهم
 باسماس ايردى لار^h 325

X] نقل قيلورلار كيم حكيم اتا قجان دنبادين بارديلار ايرسا نجه زماندين سونك
 عمود درياسى كات^e شهرى نينك ايليندين اوتا اقا باريب باقرغان نى باسيب اوتى
 باقرغان سُو آستندا قالدى بوزولدى حكيم اتانينك اوستندين قرق بيل سُو اقتى
 اندين سونك اول دريا قوروزى حكيم اتانينك تربتى قيو يردا ايردوكين هيچ كشى
 بيلماسى^h كونلارده بزكون حكيم اتا رله خواجه جلال الدين منزل خانه نينك واقعه سيغه^p 330
 كردى اى اوغلو جلال الدين بيزنى ايستاب تابقيلى وتقى بزنينك اوستوميزكه
 عمارت يابقيلى [وبزدين اولش آلغيل] تيب مونداغ واقعه كوردى^g ايرسا خواجه جلال

— K; سوچه ده + d) — فوطه — i. e. K; فتوى et فتوى K — c) لار + b) K كندو a) —
 an ubique legendum: «полосатая бумажная материя, идущая на халаты» (бух.) Буда-
 говь I 627? — e) sic R; K سوچه ده — f) سوچه نك — g) sic RK — h) R 254 v. —
 i) K صالامينه R — n) K كيريب R — m) K — l) K زنى + K كچكتورسه v) —
 o) K! — p) نك اوبقوسينه K — q) K كرى R —

A الدین هیچ کیم کا معلوم قبیلہادی بر کون خواجہ جلال الدین بیحد مال برلان ترکستانغہ
 بازرکانلیقغہ^a باریب آنجہ فایدہلار قیلیب بشارت برلا قایتور بولدی لار ایرسا باقرغان
 335 یازی سیغہ تونامک اوجون کلیب نوشتی لار کیجہسی *هوانه بولوت بولوب بیل ایستی
 مخالف بیل^b قویوب کوک کوکراپ یاشین یاشناب قیامت^c قویقان داک کون پیدا
 بولدی برجہ بازرکان لارنینک تورلاری بر^d بولوب اوزلاری پیراکندا بولوب هر قایسی سی^e
 بر ساری بولوب آپریلدی لار تانک آنتی کون جیقتی ایرسا خواجہ جلال الدین منزل خانہ
 مالیندین تواریندین آپریلیب کیزا یورودی^f بو نتاک یر ایرکان تیپ ناکہ بر توبانینک
 340 اوستیکا جیقتی باقسا یراقدین بر اوتاغ کورونور اول اوتاغہ باردی کورار^g کم بر ضعیف^h
 [قاری اولتروب ترور اول ضعیفغہⁱ] سلام قیلدی ضعیف علیک الدی قری ایدی ای
 یکیت قایدین کلدینک قایدا بارا ترورسن خواجہ جلال الدین ایدی ای قرینداش
 حکیم اتانینک مزارینی بیلور موسین اکر بیلور بولسانک بزکا خبر برکیل بزکا مہم لیک^j
 اول ترور تیدی ضعیف قری ایدی ای یکیت من بیلماس من مکر منینک بر قری
 345 جوق یاشامیشی انام بار مکر بیلسا اول بیلکای تیدی خواجہ جلال الدین ایدی
 اول جوق یشامیشی قری انانکیز قایدہ ترور تیدی اول قری ضعیفہ اناسیغہ یول
 باشلادی کورار کم اول قرترغہ سماع جزع چلا^k ترور خواجہ جلال الدین سلام قیلدی
 اول قری علیک الدی ایدی ای یکیت نی کشی ترورسین قایدین کلورسین *وقایدا
 بارورسین^l تیدی ایرسا خواجہ جلال الدین ایدی ای انا قایدین کلایین حکیم
 350 اتانینک تربتین ایستاب یوروز من سیز اولوغ یاشلیغ کشی ترورسین اکر بیلور بولسانکیز
 بیزکا خبر بیرینک تیپ عذر قولدی ایرسا اول قری عورت ایدی ای اوغلو نتاک
 بیلکای من^m باقرغان ایلی قرق بیل سو آستندا قالدی احمدی حکیم اتانینک تربتی
 قایدا ایردوکیین [پ] بیلکای منⁿ ہم بیلماس من ولیکن شوندا یقین بیر سولکو یغاجی^o بار
 ترور کیجہ بولسا انینک توییکا کیک لار قولانلار^p کلیب تانک آتقوچہ تورارلار زیارت قیلورلار
 355 اول یردین قولاق سالینک^q ذکر اونی کلور اکر حکیم اتانینک تربتی بولسا اوشال یردا
 بولغای تیپ ایتی ایرسا خواجہ جلال الدین قچان بو سوزنی ایشتی ایرسا در حال توردی
 اول یغاج سارو باردی یقین راق کلیب بر یردا^r یاشونوب توردی اخشامغہ تیکرو توردی
 ایرسا کیجہ برلان کورار کیم کیک لار قولانلار^s اول یغاج نینک توییکا کلدی لار *اول یرنی قراب
 توردی لار^t زیارت قیلدی لار قولاق سالدی ایرسا اول یردین ذکر اونی کلدی خواجہ جلال
 360 الدین ایلکاری راک یورودی اول یردا بر آز یاتتی^u اونکان کیجہ ہم اویومامیشی^v ایردی

a) > K - b) مخالف استی یل لار K - c) sic R; K - d) برله K - e) K - f) کیزاری
 - R 255 K - g) ضعیفہ K - h) > K - i) چرخ R; قولیغہ چلا
 - R l بیلکای من K - m) ونه یورورسن K - n) اول شوندا یقین ده بر سوس یغاج; sic R; R l بیلکای من
 K i. e. قولانلار بولنار K - p) اوشوندا یقین ده بر سوس یغاج; sic R; قولانلار بولنار
 قراب K - q) قولانلار بولنار K - r) او یغہ K - s) قولانلار بولنار K - t) قولانلار بولنار
 K - u) اول یردی K - v) باشقہ راق ایردی K - w) اول یردی K - x) اول یردی K - y) اول یردی K - z) اول یردی

A منیم اهل لار سمدین براکوانکا مجاور بولسون تیب وعده قیلدی لار احمدی اول قوش حکیم اتانینک جانی ایرمیشی تیورلار^۱

نقل قیلورلار کونلاردا بر کون سید اتا رله نینک مجلسندا حکیم اتانینک بورساله سنی او قودی لار حکیم اتانی یاد قیلیب الار نینک کرامت لیک ولایت لیک لارین 395 سوزلادی لار ایرسا اول آرادا بیغامبر عم نینک اهلیدین براکوکا وعده قیلغانی^a سوزلاندی^b [سید آنا بو سوزنی ایشتی ایرسه سوردیم] حکیم اتاغه سیدلار دین هیچ کیم ایرسا مجاور بولغانی^c بارمو تیب رسالهغه باقتی لار بو کون کاجه سیدلار دین^d هیچ کیم ایرسا مجاور بولمای ترور تیدی لار سید اتا رله ایدی انداغ ایرسا جدمینر رسول عم نینک وعده سنی نجای کلتورادین مجاور بولادین تیب اوج اوی لیک کشی برلا 400 خوارزمی شهر بندین جیقیب باقرغان ساری قدم قویدی لار وتقی باریب باقرغان دین اوج یغاج لیق یول یراق نوشدی لار سید اتا رله عزیزلارکا متوجه بولوب ایدی لار سیزلار راست دنیا دا بیترلار یلغان دنیا دا ترور میز بیترینک ارامیزدا شاید که یخشی هم میز بولغای اول سبب دین^e بارماققه قیماش میز تیب ایدی لار ایرسا خوش کلدینکی زلار ایلکاری یورونک تیب [اشارت] حواله قیلدی لار اندین سونک سید اتا رله کوجوب 405 کلب باقرغانغه یوق^f نوشتی لار شیخ جلال الدین منزل خانه ایشتی ایرسا سید اتادین کونکی اغریدی سید اتا ایدی ای شیخ جلال الدین بیترنی مجاور لیکدا قوبار موسیز شیخ جلال الدین ایدی بیتر موند کلدوک ایرسا [حکیم] اتانینک رخصتی بیترل کلدوک تیدی سید اتا ایدی ای شیخ جلال الدین قوپونک ایکی میز بوکیجه خانقاهغه باریب عزیزلار نینک درگاهندا متوجه بولالینک ایکی میز هم راز میزنی ایتالینک قایومی زغه^g 410 ایشارت حواله بولسا اول مجاور بولسون تیدی ایرسا شیخ جلال الدین هم قبول قیلدی اول کیجه ایکی سی برکا قوپوب خانقاهغه ایچکاری کیریب عزیزلارکا متوجه بولوب سوزلارین ایدی لار ایرسا اول حالدا شیخ جلال الدین منزل خانهغه اشارت حواله قیلدیم مونداغ ک ای اوغلو شیخ جلال الدین بیلکیل و آگاه بولغیل سید اتا موند کلدی ایرسا بیغامبر صلعم نینک وعده سی برلان کلب ترور مجاور لیکنی انکا تابشورغیل احمدی اولوش 415 بریب رخصت بردوک ک خوارزمی شهری نینک یانیندا آق تاش دیکان بیر بار ترور اندا باریب مقام منزل توتقای سین هر کیم بیترنی طواف قیلور اوجون کلسا اول سیزکا طواف قیلسون لار سیز دین سونک بزکا کلسون لار اگر سیزنی طواف قیلما سالار تقی سیز دین بورون بیترکا کور بولسالار بیتر اول کیم ایرسانینک طوافنی قبول قیلماغای میز تیب وعده قیلدی شیخ جلال الدین بو عنایت بشارت نی ایشتی ایرسا شیخ جلال الدین شادمان 420 بولدی قوپوب خانقهنی وداع قیلیب سید اتا برلان خیرباد قیلشیب باقرغان دین کوچوب [آق تاشقه عزم قیلدی لار کلب] آق تاشدا منزل مقام توتدی لار آخر منزل لاری هم اندا بولدی احمدی اول معنی دین اول باریب شیخ جلال الدین کا طواف^h قیلورلار اندین سونک باقرغانغه کلبⁱ حکیم اتانی طواف قیلورلار قچان شیخ جلال الدین اتا

a) K قیلغان هم - b) R سوزلادی - c) K بولغان - d) R 256 - e) + K i. e. یوق - f) K یقنوق - g) K قایو برمزکا - h) R 256 v. - i) R -

باقرغاندين کوچوب جيقتى لار ايرسا سيد انا [مجاور بولدىلار نچه پل لار سيد انا] باقرغاندا A
 منزل مقام توتتى لار آخر الامر بو فايده سينز فانى دنيادين اونار [كوچوب كيمتك] وقتى لارى 425
 يتشتى ايرسا [مريد] اصحابلارى سوردى لار كيم يا اولاد رسول الله سينزى بو باقرغاندامو
 دفن قىلالينك يا خود [كعبه كا ايلتېب] كعبه *ايرانلار يندا انلار^a قتندامو *دفن قىلالى^b
 تيدى لار ايرسا سيد انا رله ايدى لار اى يارانلار منكا هم بو ايشى معلوم بولماي ترور
 اما وصيتم اول ترور منى اربغ يُونكلار تقى آخرت تونومنى كيدورونك لار وتابوت قه
 ساليينك لار تقى منى بېر كيك^c عَرَكَه غه يوكلاب باقرغاندين كعبه طرفيكا جيققار يېب قويدونك لار 430
 تقى اول كيجه تَوَار قَرالار ينيكيزنى^e وايت قوشلار ينيكيزنى يئيشى بغلانك لار كيجه برلان
 توش اون قىلمايىن اوى لار ينيكيزنى نك ايشكلار يېن بركت يېب اولتورونك لار اكر ناوش [اون
 ايشتور بولسانكز طشبقارو چقمانكلار اكر] اُون ايشت يېب تاشقارى جيققار بولسانكيز
 زيان تپارسينز لار قچان تانك آنسا كورونكلار اول عَرَكَه قايدا با يېب ترور اول عَرَكَه تورغان
 بېر بېزنيك^d منز يېز بولور بېزنى اول بېردا دفن قىلينيك لار ديب وصيت قىلدى لار 435
 قچان سيد انا رله دنيادين آخرت غه كوچتى لار ايرسا مريدلارى سيد اتانينك وصيت يېن
 بجاي كلتوردى لار^e عَرَكَه غه يوكلاب كعبه طرفيكا جيققار يېب قويدى لار اندين سونك توار
 قَرالار يېن وايت قوشلار يېن بېك^e بغلاب اوزلارى اوى لارى كا كير يېب ايشكلار يېن بركت يېب
 اولتوردى لار قچان تون يار يېمى بولدى ايرسا بر نعره^f هنكام سوران وقىچقوروق و آواز^g بيدا
 بولدى انداغ كېم^h خلايق لار بو آوازي ايشت يېب اوى لار يندا اونون جيققارمايىن تيك 440
 اولتوردى لار تاشقارى هم جيققارمايىن لار قچان تانك اتار محل^h بولدى ايرسا اول قىچقوروق
 آوازي بر طرف بولدى تانك آتى كون يارودى ايرسا برجه لارى اوى لار يدين جيقتى لار
 كورارلار كيم عَرَكَه اول قويغان اور يندا يوق ايستايو كلدى لار كورارلار كيم عَرَكَه حكيم
 اتانينك تربتلار يېن يناشاⁱ توشوب ترور مريدلارى سيد اتانى عزت و اكرام برلان عَرَكَه دېن
 توشوروب حكيم اتاغه يناشو دفن قىلدى لار اهدى حكيم اتا برلان سيد اتانينك 445
 تربت لارى يناشوⁱ ترور و تقى اول غوغا قىچقوروق و حيققوروق^j نينك كىقيمتى اول ايردى
 *اول بېردا^k كيم اول كيجه كعبه مشايخ *ايرانلار ي نينك^m ارواح لارى برلان [باقرغان
 ارواحلارى] اوروش قىلدى لار كعبه دېن كلكان ارواح لار سيد اتانى ايب كيتار بولدى لارⁿ
 باقرغان ارواح لارى قوسمادى لار باقرغان ارواح لارى كعبه دېن كلكان ارواح لارنى قوالاب
 قاچوردى لار سيد اتانى ايلت يېب حكيم اتانينك يان يندا قويدى لار اول كوندېن اهدى 450
 بو كونكاجه باقرغانغه بار يېب اول حكيم اتانى طواف قىل يېب اندين سونك سيد
 اتانى طواف قىلورلار [اندين سونك بارچه مزارستاننى طواف قىلورلار] عليهم
 الرِّجَّةُ والرِّضْوَانُ يَا آلَهُ الْعَالَمِينَ وَيَا خَيْرَ النَّاصِرِينَ بَرِحْتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

K - a) برك K - e) تقى بېك + d) قرا K - c) قوياق K - b) ايرانلارى a)
 K - f) > K - l) آنده K - h) يقين K - i) وقت K - h) غلبه ليق + g) آوازي f)
 K, caet. om. - m) حمت + p) K - o) الصمد K - n) ايرسه + K; R 257 - لارينك m)

6. Вселенную обходящій, искомый и не находимый народомъ, владыка «пути»: — отецъ и т. д.

7. Когда наступаетъ, горы трескаютъ; когда поднимается, земли свертываются¹³⁾, на востокъ, на западъ являющійся: — отецъ и т. д.

8. Заблудившихся путеводящій, голодающихъ насыщающій, жаждущихъ напоющій: — отецъ и т. д.

9. Извнѣ глазу не являющійся, тайна котораго внутри не разоблачается¹⁴⁾, безъ котораго дороги не выпрямляются: — отецъ и т. д.

10. Подобно птицѣ по воздуху летящій, по горамъ, морямъ прямо проходящій, воду вѣчности пьющій: — отецъ и т. д.

11. Слѣдовъ котораго ищутъ въ пескѣ, отъ народа себя скрывающійся, истину говорящій: — отецъ и т. д.

12. О которомъ толкуютъ міры, о которомъ есть въ книгахъ, о которомъ мыслятъ сердца: — отецъ у меня Хызръ Ильясъ¹⁵⁾.

III. Однажды, въ «мѣсяцѣ Курбана»¹⁶⁾, Ахмедъ посредствомъ притворнаго нарушенія чистоты при молитвѣ, испыталъ, кто изъ присутствующихъ 99.000 шейховъ достигъ совершенства. Полумюридомъ оказался Суфи Мухаммад-и Данишмандъ¹⁷⁾, а полнымъ Хакимъ Ходжа.

13) Ср. перс. выраженіе راه نور دیدن.

14) Чтеніе и значеніе этого слова для меня не ясны; ни اور ни اورا не даютъ удовлетворительнаго смысла.

15) Въ изданіи текстъ этихъ стиховъ (4×7 стопъ) столь сильно испорченъ, что разночтеній привести не стоило. Но въ баقرغان کتابی находится другая редакція, которую сообщая по Казанскому изданію 1847 г., со всѣми ошибками; только не въ точкахъ:

صارق صورق كوركام بار	اسكى اوستقى بوركم بار
(1) بارماسقه نى ايركم بار	شېخم اوتونغه يبرسه
تم سوقغه سوزلاب	تونوم اوتونغه چولغاب
(2) خضر الياس آتام بار	عشق دېن محبت ازلاب
يېردېن نبات اوستركان	كوكدين رحمت ياغدركان
3 خضر الياس آتام بار	مهري سوتن احمدوركان
ازلاب تا پيامى خلق آنى	كلب توزدى خلقنى
(4) خضر الياس آتام بار	طريقت ننگ سلطانى
كمى يغلاب كم كوركمان	كلب خلقنى تزكان sic
5 خضر الياس آتام بار	كم ايردكن اول بلكان
ارېغ قولغه ايغوسز	كم ايردى بلكوسز
6 خضر الياس آتام بار	حقدين اوزكا بلكوسز
سر سوزنى سوزلاكمان	قومدا ايزن ازلاكمان
(7) خضر الياس آتام بار	خلقدين رازين كزلاكمان
دينكزنى توزك كچكان	قوش دك هواده اوچقان
(8) خضر الياس آتام بار	منككوسوين اول اچكان
اشارتدور بولدوقى	قل سليمان ايدوقى
(9) خضر الياس آتام بار	كونكل لارننگ صندوقى

16) sic, не читать-ли عيدنده قربان?

17) О немъ см. ниже В § 6.

IV. Хакимъ Ходжа отпускается Ахмадомъ какъ окончившій ученіе. На появившемся утромъ верблюдь онъ отправляется въ Хоарезмъ, съ тѣмъ, чтобы выбрать себѣ мѣсто жительства тамъ, гдѣ верблюдь станетъ на колѣни. Въ мѣстности Бинава(ръ)-Аркасы¹⁸⁾, верблюдь опустился и заревѣлъ (бакырды), вслѣдствіе чего она съ тѣхъ поръ получила названіе Бакырганъ¹⁹⁾. Табунщики Бугра-Хана²⁰⁾ хотѣли помѣшать Хакимъ-Атѣ сдѣлать приваль, но были схвачены деревьями. Бугра-Ханъ, разузнавъ чрезъ своего везира, имя котораго Абдуллахъ Садръ, кто чудотворецъ, женилъ его на своей дочери Амбаръ, и весь народъ сдѣлался его мюридами.

V. Отъ этой жены родились у него три сына: Махмудъ²¹⁾, Асгаръ-ходжа²²⁾ и Хубби-ходжа, которые учились у Хоарезмскаго шейха Джар-Аллахъ Аллама-шейха, «который сочинилъ и повторилъ аль-Кашшафъ»²³⁾. Слѣдуетъ аекдотъ, какъ они предались винопитію на минаретѣ и невредимыми спустились внизъ по воздуху.

VI. Хубби-ходжа усердно занимался охотою, это не нравилось отцу, который предпочиталъ сыну другого ученика Саатъ-ходжу, пришедшаго изъ Хивинской мѣстности Тура²⁴⁾. Вопреки ожиданіямъ отца, сынъ доказываетъ свою благочестивость и сверхъестественныя силы разными чудесами: а) переносясь въ мигъ съ Аральскаго (?) моря, гдѣ спасъ утопающихъ, въ домъ отца;

VII. б) заставляя Кабу опуститься въ Бакырганъ, между тѣмъ какъ отецъ для молитвы имѣлъ привычку переноситься къ Кабѣ;

VIII. с) воскрешая девять зарѣзанныхъ быковъ. Съ досады Хакимъ-Атѣ сказалъ ему: «о сынъ, двѣ бараньи головы въ одномъ котлѣ не варятся: или ты, или я». Хубби-ходжа сказалъ въ отвѣтъ: «хотя такая пословица общеизвѣстна, но она вѣрна только тогда, если обѣ головы съ рогами, безъ роговъ же и три бараньи головы помѣстятся бы въ одномъ котлѣ», — и, простившись съ матерью, исчезъ. Съ тоски о сынѣ Хакимъ-Атѣ сочинилъ слѣдующую элегію:

18) Въ другихъ источникахъ не удалось отыскать это названіе.

19) М. б. въ разночтеніи *أفاق قرغان* (см. ниже В 52) скрывается первоначальный видъ названія.

20) Бугра-ханомъ называлось нѣсколько правителей изъ династіи Илековъ, овладѣвшей временно и западными странами; упомянутого здѣсь хана опредѣлить не могу. Ср. Dorn, *Mél. As.* VIII, 703 сл. IX, 55 сл. Въ Рапахатъ отецъ Амбаръ-Ана носитъ имя Буракъ-ханъ, столь-же неопредѣлимое.

21) Вариантъ: Мухаммадъ.

22) Вариантъ: Асфаръ.

23) Имѣется въ виду *أبو القاسم محمد بن عمر بن محمد بن عمر الزمخشري* (по Сам-|яни) съ прозвищемъ *جار الله*, авторъ извѣстнаго толкованія на Коранъ *الكشّاف* (см. Ahlwardt, *Verz. d. arab. Hdss. d. Kgl. Bibl. zu Berlin*, I, 306 n° 769) род. 414 ум. 511. Но какъ согласовать хронологию?

24) Отыскать это названіе въ другихъ источникахъ не удалось.

1. О горе между землею и небомъ! покинулъ я свою птицу-кречета, и не знаю [гдѣ она]. Друзья, вы въ желаніи, я въ исканіи, отъ плача въ глазахъ слезы мои не стираются.

2. «Отъ плача въ глазахъ слезы твои стирай» говорятъ; «по (всѣмъ) четыремъ сторонамъ хорошо запросы дѣлай» говорятъ; «ищи, свою душу-птицу найди» говорятъ, — я (же) изъ-за него не могу успокоиться и утѣшиться.

3. Я изъ-за него какъ могу успокоиться, утѣшиться: лошадь моя устала, цвѣтъ лица моего увялъ, куда итти — развѣ, если душа не отыщется, мнѣ рабу умереть. Если бы я зналъ вѣсть о немъ, здѣсь не остался бы.

4. «По вѣстямъ онъ отыщется» говорятъ, «въ Сиріи и Иракѣ, въ Крыму, Китаѣ, въ дальней степи²⁵⁾; прилетая онъ придетъ» говорятъ, «въ минуту отлученія души» — я же его путей не знаю.

5. Пути его не знаючи, куда стать; на пути его много хлопотъ и труда увижу. Друзья, вы оставайтесь, я отправлюсь, — если отправлюсь, съ того мѣста не приду [болѣе].

6. Если отправлюсь, отыщется ли тамъ моя птица? Если не отыщется, труднымъ станетъ мое дѣло. На руку мою если бы опустилась моя птица-кречеть, встрѣчайся гусь, лебедь, — не отпущу ея.

7. Моей птицѣ дали имя «прямой изъ людей», жертвой для нея [служать] слова раба, мудраго Сулеймана: кто узналъ, кто не узналъ этихъ таинственныхъ словъ? кромѣ моего Господа никому не скажу²⁶⁾.

Въ наказаніе за пресѣченіе цѣлаго ряда (60) богоугодниковъ, имѣвшихъ было родиться отъ исчезнувшаго Хубби, Хакимъ-Атà извѣщается свыше, что могила его въ теченіе сорока лѣтъ должна будетъ стоять подъ водою.

IX. Амбаръ-Анà гнушается чернымъ лицомъ и сухощавымъ тѣломъ своего мужа, за что послѣ его смерти должна быть выдана за еще болѣе невзрачнаго негра, по имени Зенги-Ата. Слѣдуетъ подробный разсказъ о томъ, какъ она повинуется этой участи, и всячески старается угодить второму супругу²⁷⁾.

X. Скоро послѣ кончины Хакимъ-Атà, рѣка Аму затопила г. Катъ и м. Бакырганъ, и послѣднее стояло сорокъ лѣтъ подъ водою. Потомъ вода

25) М. б. первоначальное чтеніе было *دشت قبیقادا*.

26) Въ изданіяхъ этого стихотворенія нѣтъ. Въ изданіяхъ Кк текстъ сильно испорченъ, даже стихи раздѣлены невѣрно; лучше чтеніе въ х. Изъ вариантовъ стоитъ привести слѣдующіе: 1 с *استاکده* — 2 b *سوراغ الغل* — 3 с *نناک* — 4 *جان قوشوم تابالماسام* — 5 b *اکوش امکاک* — 6 *قیلغوم* — 7 d *حبی خوجه قل سلیمان خفیه* — 8 *امدی سو سوز* (не понимаю).

27) Другія подробности въ Рашахатъ, см. ниже В § 8.

высохла. Умершій явился во снѣ ходжѣ Джалалуддин-и-Манзильханъ²⁸⁾, повелѣвая отыскать исчезнувшую могилу. Съ помощью старухъ и дикихъ животныхъ, посѣщающихъ это мѣсто для поклоненія, Джалалуддинъ обрѣтаетъ могилу, выстраиваетъ надъ ней храницу и возобновляетъ селеніе Бакырганъ.

XI. Во время мѣраджа Джабраиль показалъ Мухаммаду душу Хакимъ-Атâ въ видѣ птицы²⁹⁾; пророкъ постановилъ, чтобы въ будущемъ одинъ изъ его потомковъ (сейидовъ) сдѣлался прислужникомъ могилы этого святаго мужа. Такимъ вызвался быть Сейидъ-Атâ³⁰⁾, и смѣнилъ Джалалуддина, который поселился въ Акташъ³¹⁾ около Хивы: «пыльъ поклоняются сперва его могилѣ, а уже потомъ мазару Хакимъ-Атâ». Когда скончался Сейидъ-Атâ, по его завѣщанію, гробъ его положили на большую арбу и

28) Или منزخانه ?

29) То же самое утверждаетъ про себя Ахмад-и-Ясави. Въ собраніи его حکمъ есть рядъ стихотвореній автобіографическаго характера, содержащихъ разсказъ о духовномъ развитіи автора по годамъ, до 50-лѣтняго возраста, и о томъ, какъ на 63-мъ году отъ роду онъ скрылся подъ землю для созерцаній. Въ упомянутомъ выше 3-емъ Казанскомъ изданіи 1893 г. эти поэмы читаются на стр. 22—35 (въ рукописи Азіатскаго Музея н° 293^b, привезенный мною изъ Самарканда, fol. 88 v. 11. 75. 92 [въ изданіи нѣтъ]. 94. 23 v.) и параллельная на стр. 6 (въ ркп. fol. 44 v.). Изъ первой поэмы выписываю слѣдующіе стихи по рукописи:

ایا دوست لر قلاق سالینک ایغانیمغه ، نه سبیدین التمشی اوچده یرکا کیردیم
معراج اوزره حق مصطفی روحوم کوردی ۱ اول سبیدین الح
حق مصطفی جبرئیل دین قیلدی سوال ، بول ئچوک روح تنکا کیرمای تاپتی کمال
کوزی یاشلیغ خلقه یاشلیغ قدی هلال ۲ اول الح
جبرئیل آیدی سینکا امت ایدی برحق ، کوکا چقیب ملئکدین الور سبق
نالشیکا ناله قیلور هفتہ طبق ۳ اول الح
تورت یوزیلدین کین چقیب امت بولغای ، نیچه بیبلار یوروب خلقه یول کورکوزکای
اون تورت مینک مجتهدلار خدمت قیلکای* ۵ اول الح
حق مصطفی فرزندییم دیب قیلدی کلام ، اول وقتده برچه روح لر قیلدی سلام
حق رحمتی تولوب اقسى یتى پیام ۴ اول الح
رحمت انچه بیدار بولدوم آواز کیلدی ، ذکر آیت دیدی اعضالریم جنبش قیلدی
روحوم کیردی سونککلاریم الله دیدی ۵ اول الح

Стихъ ۵* читается въ изданіи какъ шестой и пропущенъ въ рукописи; очевидно онъ принадлежитъ еще къ рѣчи Джабраиля. Далѣе говорится, что на 7-мъ году отъ роду Ахмадъ былъ принятъ въ ученики Арсланъ-Баба, имя котораго еще нѣсколько разъ встрѣчается въ этомъ сборникѣ:

یتى یاشده آرسلان بابام ایزکب تاپتی ، خرما بیریب پرده برله سیریم یاپتی
بحمد الله کوردوم [دیدى] ایزیم اویتى ۱۳ اول الح

30) См. ниже В § 10.

31) И этой мѣстности не удалось отыскать.

поставили въ направленіи къ Каѣбѣ³²⁾. Ночью произошла ужасная борьба между духами Каѣбы и духами Бакыргана, но послѣдніе взяли верхъ, и уторомъ арба оказалась стоящей около гроба Хакимъ-Атà, гдѣ и похоронили Сейидъ-Атà. «Съ тѣхъ поръ пришедши въ Бакырганъ, сперва поклоняются Хакимъ-Атà, потомъ Сейидъ-Атà, да будетъ надъ ними милость и благоволеніе Божье».

Ознакомивъ читателя съ текстомъ и его содержаніемъ, перехожу къ филологическому разбору. Трактатъ написанъ столь хорошимъ и чистымъ языкомъ, что не оставляетъ сомнѣнія въ подлинности: переводъ съ арабскаго или персидскаго языка выдавался бы уже на первыхъ строкахъ. Но при этомъ нельзя не предположить, что внѣшній, такъ сказать, видъ первоначальной редакціи уже подвергался нѣкоторымъ измѣненіямъ и поправленіямъ со стороны переписчиковъ, подобно тому, какъ это случилось и съ другими произведеніями болѣе древней тюркской письменности, въ спискахъ которыхъ модернизация языка въ отношеніяхъ фонетическомъ и лексическомъ замѣчается всюду, хотя никогда не выдерживается.

Примѣрами въ данномъ случаѣ могутъ служить сохранившіяся по всему списку древнія («уйгурскія») формы اذاق аѣак 73. 140. 192. 230. 292 *нога*, 303 *послѣдній*, 304 *конецъ*; يغاج ѳѳгач 96 сл. *дерево*, 401 *верста*, и глаголь ایر ар *быть*³³⁾, между тѣмъ какъ другія слова являются въ разныхъ видахъ, болѣе древнемъ и болѣе новомъ, напр. اوڭو уѣу К—اوبو ују R 360 *спать*; ај—ait 300, даже äit 297 *говорить*; тà—дäгäн 89, дäмäдi 190 *сказать*; تيك тäк 141. 371—دالك дäк 126. 384... *подобно*; بيڭى iſi 371—ici 99 *запахъ его*, и разные начертанія послѣлога برلان.

Непослѣдовательность сказывается также въ грамматическихъ формахъ, напр. мäниң 248—мäним 391, сäниң 387—сäни бiрlä 285. Вин. пад. съ притяжательнымъ суффиксомъ встрѣчается то въ видѣ -иң, то, рѣже, -ини; дат. такой же всегда пишется -ига, а мѣстн. и отл. вставляютъ н: -иңда, индин. У глаголовъ отмѣтимъ 2 л. мн. ч. на -сиз и -сизлар, въ пов. накл. -ң 107. 351 и -ңлар 18. 432...; 1 л. этого накл. имѣеть въ ед. ч. окончаніе -алиң 399..., въ мн. ч. -алиң 19. 157. 409, но и -али 427. Дѣе-причастіе на -у въ полной еще жизни, напр. ѳѳгалају чыктылар 236, j°

32) Подобный способъ опредѣлить мѣсто встрѣчается въ Passio S. Menae, см. Le Blanc Rev. arch. XXXV (1878) p. 305, гдѣ гробъ кладется на верблюда. Эту цитату любезно сообщилъ мнѣ О. Э. Ф. Леммъ.

33) اوى كوتاردى 307—явная описка вм. كوتارادى уј кутар äрдi *насъ коровъ*; чтеніе öj котардi *возводитъ домъ* опровергается строкою 322/3 и B87.

башлады 243. 252; жылышу б° К 116 (но R °аша), сынају карадылар 296, кылу кәлдиләр 380, істәјү кәлдиләр 443; јанашу 445. '6, но °ша 444. Впрочемъ и форма на -а встрѣчается довольно часто. Стоитъ еще указать на отрицательное дѣепричастіе³⁴⁾ кымајын 432, чыкармајын 440, и интересную конструкцію причастія на -гал: сәни мунда мәнзил макам курғалы којмасмыз 95 *тебъ здѣсь поселиться не позволимъ*; сәни кәт-кәли којмасмын 246, сәни кәткәли којјум јок 244 *не пуцу тебя уйти*; ср. дѣепричастіе іһтисәб кылғалы 136 *напѣреваясь наказать*. Другіе примѣры древняго отглагольнаго имени на -гу встрѣчаются въ стихѣ 261-2.

Что касается лексическихъ особенностей, то считаю не лишнимъ указать на склонность автора къ столь любимымъ въ простонародной рѣчи «двойнымъ словамъ»³⁵⁾. Въ нашемъ текстѣ встрѣчаются слѣдующіе, исключая двойные глаголы:

اوسكى اوسكى *әскі үскі 39 (въ стихѣ) *старый и ветхий*; втораго слова въ словаряхъ нѣтъ, вѣроятно оно относится къ √уз(ус) *разрывать, ломать* R¹ 1889. 1878.

سنوق مرسوق *сынук сарсук ів. *сломанный разбитый* (?), по значеніе этого композита зависитъ отъ смысла темнаго слова کيرکوم, который могъ бы быть и отвлеченнымъ; ср. въ باقرغان کتابی ed. laud. ۳۹, 14 стихъ самаго Сулеймана: 'اجابت قبل دعامنى سنوق سارسوق ثنامنى — ср. ад. сарсак *помпшанный, глупый*, отъ √сарс *трясти* B¹ 612.

بولان قولان *кулан булан 354. '8 К (> R) *дикие ослы (кони) и олени*, ср. дж. булан *лось* B¹ 289, каз. болан *олень* (Остроумова Татарско-русскій словарь. Каз., Мисс. Общ. 1892 р. 45). У R² 973 сказано: «кулаң булаң [Ком.] *пестрый, различной формы*», по въ его-же Sprachmaterial des Codex Comanicus p. 29 имѣется только: «кулаң алаң *bunt*», съ указаніемъ на изданіе графа Geza Kuun 143,13. Текстъ стоящей тамъ загадки № 7 осмѣливаюсь транскрибировать слѣдующимъ образомъ (оставляя неясныя для меня слова въ подлинномъ видѣ):

алаң булаң бӯ турур — ајры аҗацдан јав тамар

кулаң алаң тӯ цўврўр — кӯ аҗацдан јав тамар

күн алтундан әлци кәлијир — күмиш бир гитан [јылан?] кәлијир

34) Можно предположить, что и здѣсь образовательнымъ элементомъ служить суффиксъ сасис adverbialis на -ин; см. Мѣл. Ав. X, 212.

35) Не отысканныя мною въ словаряхъ Радлова (R¹ R²) и Будагова (Б) слова отмѣчены звѣздочкою.

aj алтундан äлци kälijir — алтун бир git.....
 бütü бütü үзүм бütүндән(?) — арык ол үзүм kälijir:
 — ол үзүм(?).

Хотя не удалось угадать смыслъ этихъ стиховъ, въ чтеніи которыхъ еще многое осталось сомнительнымъ, столько-то все-таки разъяснилось, что въ Команской рукописи не встрѣчается двойнаго слова кулаң булаң. Впрочемъ по R¹ 358 алаң-булан значитъ *безспокойно*.

Остальныя сочетанія не требуютъ объясненій; они слѣдующія: äксүк öзгä 380 *меньше и иначе* — äl күн 253 *весь народъ* — it кушлар 431.'8 *собаки и птицы*, т. е. охотничьи, ср. стихъ въ Куд. Білікъ 152,28 (приведенный у R¹ 1498. 1736. 568, гдѣ слѣдуетъ читать вин. пад. уцарык) — олуз кăчик 253 *большие и малые* — кăчä күндүз 15. 150, түн күн 47 *днемъ и ночью* — тауш үн 432-3 *шумъ и звукъ* — тавар каралар³⁶⁾ 431.'7 (ср. R² 141⁶⁾), мал тавар 339, мал таварлар 376 *весь скотъ*; ср. مال متاع 376 — саф сәләмат 376 *въ полной невредимости*. Иногда даже оба элемента заимствованные: اشارت حواله 404. 412 — جَزَعُ فَزَعُ 244 — سماع جزع 347 — كرامت ولايت 194, ср. 394 — منزل مقام 86. 95. 421. '5 — نذر نياز 237. 381 — بشارت همت 63.

Примѣръ другаго образованія — посредствомъ двойной редупликаціи — имѣется въ словѣ كوب كونكاك 188 (К *кѳмкѳк*), которое я предложилъ бы исправить въ كوب كومكوك *кѳп-кѳмгѳк (ср. осм. гѳмгѳк) *совершенно синій, полный синяковъ*.

Нѣкоторую черту вульгарности языка можно было бы усмотрѣть и въ прибавленіи суффикса отвлеченности -ликъ къ заимствованнымъ отвлеченнымъ существительнымъ: امامت ليققه كجدي 66 *выступилъ въ главу молящихся*; تقصير ليق 177. 219 *утушеніе*; تكبر ليق 319; رضاليق برماك 11; زاری ليق 243; كرامت ليق ولايت ليق لار 394; ناليش ليق 275. Изъ остальныхъ существительныхъ этого образованія упомянемъ еще: ايزكوليق 390; بازاركان ليق 334; بحيل ليق تيلاماك 237 *произаться*; بدنام ليق 129; ساكن ليق برلا 137 *потомкомъ*; شيوخ ليق 390; كامل ليق 156; كستاخ ليق 93; مبارك باد ليق 380; مجاور ليق 406; صاحب جال ليق 280; ولي ليق 305. Интересны также прилагательныя: بزكا مهم ليق اول 343 *намъ его нужно*.

Встрѣчаются въ нашемъ помятникѣ еще и другія слова и формы, которыхъ нѣтъ въ словаряхъ; отчасти чтеніе и значеніе ихъ ясно, отчасти

36) R² 140⁵⁾ напрасно исправлено въ стихѣ КБ. 19,5 älin тутмыш вмѣсто ätmish подлинника; см. объясненіе этого термина въ статьѣ Меліоранскаго ЖМНПр. 1898. VI, отд. 2, стр. 271, в.

же нѣтъ. Къ первой категоріи принадлежатъ: *الدینکزدین* 388 K (R) *айлнкрздин* *передъ вами*, если чтение вѣрно, ср. R¹ 1472 ³il; ilgäru и т. д. — *ایزلاک* 258 *izlāk *исканіе*, отъ гл. izlā *итти по слодамъ* — *اسپای* 148 *ыспајы *солдатъ*, изъ перс. سپاهی вошедшаго въ текстъ K — *اولغارور ایردی* 323 *улгар *увеличиваться, расти, умножаться* — *قنانغو* 279, ср. R² 279 дж. *آدم خشک اندام* — *قانانغو* катангур (конечное р имѣется и въ монг. формѣ) *کونچی لیک* 212 *kāwinčilik? *досада, зависть* — *کیچراک* 175 *кѣчрѣк, *کچوکارک* и *کیچکارک* 184 *кѣчурѣк *немного, слишкомъ поздно* (K читаетъ *کچکارک* и *کچوکارک* имѣющія видъ осм. дѣепричастія на -арак; ср. кѣчук- 316 *опаздывать*, кѣчүктүр- 319 *заставить ждать*): это кажется сравн. ст. слова кѣч *поздно*, ср. باشقهراق 360 K. *ایلکاری راک* 360 — *ایلی باج* 97 K (вм. јылкычы R *табуничикъ*), если чтение вѣрно — *تنگلاماک* 376 *тѣнклѣ *навьючивать*, ср. осм. дѣнклѣ Zenk.² 436 — *تورانغو* 96 *тураңбу, ср. кирг. тураңба *populus diversifolia*: B¹ 388 — *فتوت* 307. '10. '5. '7 (K *فتوت* или *فتوی*) кажется тоже, что *فوطه* *полотенце, передникъ*, встрѣчающееся 140 (бојунларыџа фаута салып, въ знакъ покорности).

Ко второй группѣ относятся: *اورولماس* 55, см. прим. 14) — *کیرکوم* 39 съ прит. суфф., м. б. кѣркі *топоръ, мотыка*, но см. выше о словѣ сыңук сарсук — *فرا تولوق* 283 переводится въ Рапахатъ (B § 8) словомъ *سیاه چرده* *черноцвѣтный*, но значеніе *توت* для меня не ясно; м. б. это тат. *طوت* тут *ржавчина* — *باشیغه بورکاندی* (K *جازیب*) 247 м. б. тоже, что чѣш *развязывать, раздѣвать*: «развязавъ свой плащъ (R² 1187 *кѣпѣнѣк*) закуталъ себѣ голову» — *سرجه* 308. 311 RK *سرنج* 309 R (с. е. *سونجه*) *срнѣ* 390 K; см. прим. на стр. 117(13); осм. слово *сірчѣ* *стекло* не подходитъ къ смыслу — *سولکو یغاچی* 353 *сүлкү? извѣстное мнѣ каз. слово сүлгү значить *полотенце*; въ K читается *سوس*, ср. каз. же сүс *куделя, конопля, cannabis sativa?*

Изъ древнихъ и болѣе рѣдкихъ словъ отмѣтимъ слѣдующія: ансыз 56 *безъ него*; алкыш 389 *благословеніе*; алтун таңгѣ 378 *золотая монета*; адаџ 269 *жертва* (?); *ажун 43 *міръ*; әрән 99... въ мистическомъ смыслѣ (MAs. IX, 210); әртѣ намазы 197, ср. таң н^о 195. 204. '8; әл 215. 323, Бакырџан әлі 129. 209. 352. 383, Кѣт шаһрының әлі 327; әлік 137. 308... *рука*, но и кол 224; әмгѣк 265 *хлопоты*; әш⁸⁷) 297 K *товарищъ*; ој 357 K *низменность*; ок 159. 173. 361 *также*,

87) Спрашивается, не составленъ-ли суффиксъ -даш изъ окончанія мѣстнаго падежа -да и этого слова? Напр. *јолдаш* 'на дорогѣ товарищъ', *карындаш* 'въ утробѣ товарищъ', и т. д.

именно; اولونج درگاه 275 тронъ Божій; отаф 340 кибитка; ош 77. 187. 227. 290 *вотъ* (изъ ол іш?); اول ol 23. 26 هول 25 *сырой*; брүш 95 (К اولنار یری) *пастбище вблизи аула*; улаф 298 *выючный скотъ*; *اوستادكار 377 *мастеръ* (R¹ 1751 осм. устакар); үлүш въ мистическомъ смыслѣ, съ ал-63. 151. 220. 332. 367, съ бәр-44. 152. 414 (ср. بی بخشش بولمادی 34); үстүн 137; үч катла 160: 174; коруф 95 *мѣсто для лѣтней стоянки хановъ*; кочкар 231... (пословица!); *kowuk 68. 77 *мочевой пузырь* (R² кавык, күк); кыј- 403? *держать*; кыјын 265 *мученіе*; кырк ашы (бәр-) 291. '4 *поминки, справляемые въ сороковой день по смерти*, или просто кырк 294; кылдур- 379; *кычкурук 439. 441; куртка 347 *старуха*; кутлуф 33. 34, сізгә јурт к° болсун, бізгә јол к° б° 249; кәрпәч? 379 *кирпичъ*; кәчә бірлән 358. 431, кәчәсі 335 *ночью*; күндін күнгә 116 (К күн күндін); күрк 39 *шуба*; حاج haj 163 (160 К), حیقوروق 446; һар- 261 *устанавливать*; يقنون 405 К *близко*; жарлыф 226. 271. '4, жарлыка- 162; јалаңач 22, јалың 30; јит- 365 *теряться*, јиттүр- 257; يغلاشماق 140. 192. 229 *плакать*, но 116 *вм. јығлыш- собирать*; рәwән 24. 223, °на 27 *тотчасъ*; таң бірлә 85, таңласы 87 (К таңдасы кирг.) *утромъ*; тәк³⁸) тур- 73. 137, олтур 440, кал- 78; тәгрү рр. с. dat. 357; тәлім 265 *много*; тәзлік 316!; тон 21, *ахирәт тоны 429; тиләк 258 *желаніе*, 90! *хотя*; тураф 292 (К туруф) *стоянка*; тутрук 27 *трутъ*; тубучак 145-6 *жирная и красивая лошадь*, B¹ 1742 *дж. تويچاق*; чолға- 21. 41; чырма- 30; чыбук 95 *тонкая палка*; сары рр. с. indef. 4. 75. '6. 224. 357. 375. 400, -дын 291. '5; салам 324 К *солома*; шәрәб сонуш- 125 139. *подавать другъ другу вина*; сораф прим. 26) *вопросъ*; 254 *развѣдчикъ; сөзләр ара 233 *въ пословицахъ*; сула- 68 **налить водою*; сүрән 439 *боевой крикъ*; болун- 278 *состояться*; бөләк 6 (К бөлүк) *часть, отрядъ*; маш 166 *чечевича*; мәңгү суwы 58, ср. آب الحيات 43; мүнрәш- 227 *мычать вмѣстѣ*; واقعه 98 *происшествіе*, 330 *сновидѣніе*; مزارستان 452; نعره هنگام 439.

Въ числѣ сложныхъ съ глаголами выраженій есть одно сомнительное: барча базырганларның таwарлары *бр* болуп, өзләрі пәрәгәндә болуп 337, гдѣ въ К имѣется *برله*; но ср. һәр кајсысы бір сары болуп ајрылдылар 337, между тѣмъ, какъ *بر طرف بولدی* 442 *значить прекратиться*. Далѣе отмѣтимъ: *آت توتماق* 156. 173 *звать*; تمام كيجماك 190 о времени; بجای كتورماك 15. 240. 399. 437; *جماعت بولماق* 208 *собраться*; خيرباد 420 *процаться*; دم سالماق 36, *نفس تارتماق* 32. 232. '5. 286, ср. 33

6) Не одинаковое ли это слово съ суфф. -тәк? Ср. ,so da stehen'.

обрядъ мистиковъ; * عليك آلامك 341. '8 *отвѣчать на привѣтствіе*; عزر قيلماق 140. 351; دنيادين نفل قيلماق 294; نياز تارماق 112. 114. 176, 217; بول باشلاماق 346 *показать дорогу*. — кбцүлдә кәчүр- 194. 282 съ перс. بخاطر گذرانیدن .

Не находя никакихъ свѣдѣній объ Ахмадѣ Ясавійскомъ и его преемникахъ въ *نفحات الانس* Джәмми³⁹⁾, я обратился къ другимъ біографическимъ сочиненіямъ, доступнымъ мнѣ въ здѣшнихъ бібліотекахъ, и не безъ успѣха. Извѣстный Хусайнъ Ваиз-и Кāшифи посвятилъ этой школѣ цѣлую главу своихъ *رشحات عين الحيات*⁴⁰⁾, которая сообщена здѣсь за № В по двумъ рукописямъ. Изъ этого же труда заимствованы статьи объ Ахмадѣ, одна встрѣчающаяся въ *سقىنة الاولياء* Дārā-'шикōh'a⁴¹⁾, и другая, отпечатанная въ началѣ упомянутого выше⁴²⁾ 3-яго изданія «Мудрыхъ изреченій» изъ неизвѣстнаго мнѣ сочиненія *خزينة الاصفياء*⁴³⁾. Болѣе самостоятельны біографическія замѣтки, имѣющіяся въ *مرآت الأسرار* Абдуррахмана Чишти⁴⁴⁾, и въ *مرآت السالكين*, автографъ котораго хранится въ бібліотекѣ С.-ПБ. Университета⁴⁵⁾.

Отисаніе рукописи مرآت السالكين.

Эта рукопись in-8° (21 × 13,5 см. 4 + 187 + 4 fol. à 15 lin. 1740) происходитъ изъ коллекціи покойнаго профессора Казембека, которому она была преподнесена авторомъ, озаглавлена: *كتاب مرآت السالكين مناقب* قطب العارفين حضرت خليفه محمد امين معروفى بايشان پير ده بيدى قدس الله سره и содержитъ жизнеописаніе Дагбидскаго⁴⁶⁾ шейха Мухаммадъ-Амина, род. въ 1101 г., ум. въ 1221 г. 27-го рамазана; отецъ его, Ходжам-бārди по имени, былъ изъ знатныхъ Самаркандскихъ узбековъ, а авторъ — внукъ шейха. Начинается сочиненіе слѣдующими словами: *بسم الح المجد لله الذى تورّ قلوب العارفين بلوامع الانوار وروم ارواحهم بروائح الاسرار والصلوة والسلام على*

39) Rieu 349, соч. въ 1877 г.; я цитирую по изданію Nassau Lees — Naf.

40) Rieu 353, соч. въ 1899 г. — Raš.

41) Rieu 356, соч. въ 1869 г. — Saf.

42) См. прим. 3 на стр. 105(1) — ниже за № С.

43) Въ Имп. Публичной Библиотекѣ я не могъ справиться; м. б. въ Казани отыщется экземпляръ этого сочиненія.

44) Rieu 359, соч. въ 1870 г. За неимѣніемъ въ С.-Петербургѣ рукописи этого сочиненія, по просьбѣ моей, проф. E. D. Ross имѣлъ любезность сообщить мнѣ списокъ статьи, помѣщенной ниже за № D, за что считаю пріятнымъ долгомъ выразить ему здѣсь искреннюю признательность.

45) За № 596 (КазБ. 91) — MS.

46) Н. Веселовскій. Дагбидъ: Зап. Вост. Отд. ИРАО. III, 85 сл.; это селеніе лежитъ не далеко отъ Самарканда.

رسوله محمد وآله واصحابه الاخيار اما بعد كثرين معتصمان الطافي ابزدي ميرزا مقصود الدهبيدي البخاري كه يكي از خادم زادهاي طريفة احدى صديقة نقشبندية احرارئة مجدديه دهبيديہ قدس الله ارواحهم العليه آي درویش حضرت حفسبحانه وتقدس از روى لطف وكرم اين سَكِ كركين سودا سرشت حيرت مآل را بصحبت مظهر الهدايت اهل كمال رسانيد وچهره اخلاص خود را [2] بدرگاه اهل حال ميماليد اشاره 5 از ارواح طيبة اين بزرگواران ميخواستكه قلمى چند از حالات ومقامات پيران طريفة عليه نقشبندية دهبيديه بطريق ملفوظ تحرير نمايد كرجه اين قلاده بند قابليت تقرير حالات وكرامات اينطايفة صافية عليه ندارد اما بين روحانيت اخلف الخلفاء الاكرم الاعظم الشيع الافضل الاقدم نجم الملة والطريفة والدين سى سى سيد المرسلين جدنا وهاديننا جناب خليفه محمد امين النقشبندى المشتهر بايشان پير دهبيدي قدس الله 10 ابو المظفر والمنصور سيد امير نصر الله محمد بهادر مبادر Начато было сочинение въ 1204 г., во время царствованія бухарскаго эмира (درين) سلطان (1222-1277/1827-1860), на основании записокъ другаго лица (اثنًا قاضى زاده سمرقندى مير ابو طاهر مفتى طريفة دهبيديه كه مقامات حضرت جدى ومولائى است تاليف نموده بر اقم اينخروف فرستاد وبطالعة آن كوشيدم حالتى 15 دست داد اشاره از ارواح طيبة اكابران طريقت در اين وقت باقدام اين رساله

دست داد اشاره از ارواح طيبة اكابران طريقت در اين وقت باقدام اين رساله (ميخواستم الح) и разделено слѣдующимъ образомъ (fol. 6 v.):

مکاشفۀ اول در ذکر طبقات سلسلۀ نقشبنديه الح

نکته اول در مراتب سلسلۀ عليه بطريق اجمال (9) دويم در ولادت باسعادت حضرت سيد المرسلين الح (13) سوم در ذکر چهار يار سيد ابرار كه اندر راه 20 معاملات بعد از شاه رسالت بنور هدايت عالمى را منور كرده اند (19) چهارم در ذكر طايفة اهل بيت واكابران راه طريقت بطريق تفصيل (31 v.)

مکاشفۀ دويم در تكميف ولادت حضرت ايشان پير دهبيدي

نکته اول در شرافت وجود انسانى (87 v.) دويم در ولادت حضرت جدى الح (89 v.) سوم در آداب پرورش اطفال (91 v.) چهارم در اسرار بلاغت حضرت 25 ايشان پد (94 v.)

مکاشفۀ سوم در اسرار بدايت حضرت ايشان پد ووصول ايشان بحضرت سيد موسى

خان خواجه دهبيدي

نکته اول در بدايت ا پد (96 v.) دويم در اجازت وخلافت ايشان پد (100 v.) سوم در اخلاص ومحبت ا پد بمرشد بزرگوار خود (102) چهارم در نهايت 30 احوال وكمال ا پد (104)

مکاشفہ چہارم در مشیخت د ا پ د در خانقاہ دہمید وبعد از نقل پیربزرگوار خود
 نکتہ اول در شکایت جماعہ کہ در طریقہ علیہ احداثات نموده اند (106) دویم در
 مشیخت د ا پ د در طریقہ علیہ (107 v.) سیوم در معرفت حقیقت سلسلہ دہمید بہ
 واصل آن از طریقہ نقشبندیہ احراریہ (109) چہارم در مداحی خانقاہ فیض آگاہ
 دہمید و مشایخان آن مکان (110 v.) 5

مکاشفہ پنجم در بیان روش سلوک د ا پ د در طریقہ علیہ دہمید بہ
 نکتہ اول در افضلیت طریقہ علیہ صدیقہ نقشبندیہ از سایر طرق (111 v.) دویم
 در عبادات عادات یومیہ و لیلیہ د ا پ د (117 v.) سیوم در تعلیم د الطایفہ
 خسہ را بر طالبان (119 v.) چہارم در تعلیم نفی و اثبات و مراقبات بعد از
 تصفیہ و تزکیہ لطایفات (123 v.) 10

مکاشفہ ششم در ایضاح ارادت عمدۃ السلاطین امیر المومنین سید امیر حیدر پادشاہ
 و مناقب وی

نکتہ اول در ارادت و انابت پادشاہ مذکور بح ا پ د (132) دویم اخلاص و محبت
 پادشاہ بح ا (134 v.) سیوم مراسلات و عریضات پادشاہ بح ا (135 v.) چہارم
 عدالت پادشاہ در احکام شریعت نبوی عم و شجاعت و وفاتش (136 v.) 15
 مکاشفہ ہفتم در ایضاح کرامات و اثبات ولایات اولیاء اللہ

نکتہ اول در اثبات کرامات اولیاء اللہ (137) دویم در اثبات ولایات اولیاء
 اللہ (138 v.) سیوم در ذکر کرامات اولیاء اللہ (140) چہارم در ایضاح کرامات
 و خوارقات د ا پ د (143)

مکاشفہ ہشتم در ایضاح توجہ د ا باطرائی و اکتافی بلاد اسلام و روی ارادت آوردن
 طالبان از بلادھا

نکتہ اول در تصرف و قوہ باطن د ا پ د (152 v.) دویم ارادت آوردن طالبان
 از بلاد اسلام در خانقاہ دہمید (153) سیوم در جمع آمدن طالبان بصحبت مظهر
 الہدایت د ا (154) چہارم در مراتب کمال حضرت سید موسی خان خواجہ
 دہمیدی (156) 25

مکاشفہ نهم و فاة د ا بجوار رحمت الہی

نکتہ اول بعض چیزھا کہ از د ا قبل از وفاة صادر میشد منجر ہمہ بکرامات
 و خوارقات بود (158 v.) دویم در ایام نقل حضرت در اخیر دہہ ماہ رمضان

شرافت نشان (160) سیوم در وفاة = ا واجتماع مریدان وعلما وامرا وسادات
برجنازه رحمت اندازه ایشان در خانقاه دهبید (161) چهارم در تصویرات خانقاه
وتربه پاک مشایخان اقتاده خاک دهبیدیه الح (162)

مکاشفه دهم در تکشیف ایضاح مراتب درجات خلفاء = ا پ د

نکته اول در ایضاح اسرار خلفاء محمدومزادهکان دهبید (163) دویم در اسرار⁵
خلفاء سادات وعلماء صوفی المشرب ایشان (168) سیوم در تکشیف خلفاء
منتهمیان که از دامان فیض تربیه = ا بروی کار آمدند (176) چهارم در مدح
اصحاب کامل النصاب ایشان که بکمالات نبوت مشرفی شده اند (179)

مکاشفه یازدهم در خاتمه کتاب مستطاب و سبب اقدام بر جمع این اوراق

نکته اول در شکرانه پروردکاری که بمداحی سلسله علیه زبان خامه¹⁰
فیض ارتیاض را کویا کرد اینند (180 v.) دویم سبب اقدام این مؤلف بر جمع
این اوراق بتوفیق قادر خلاق (181 v.) سیوم در حین سیاحات بعضی واقعات
وحالات بر اقم روی نموده است (182 v.) در خاتمه کتاب (186 v.)

Описанію жизни и доблестей своего дѣда, авторъ предпосылаетъ краткія замѣтки о его предшественникахъ, въ томъ числѣ и статейку о Ахмад-и-Ясави, сообщенную ниже подъ № Е.

Въ концѣ текстовъ прилагается указатель собственныхъ именъ, встречающихся въ этой статьѣ.

B.

از کتاب رشحات عین الحیات

[§ 1] خواجه احمد یسوی رجه الله خلیفه سیم بوده اند از خلفاء خواجه^۱ یوسف همدانی^۲ قدس سره و ترکان ایشان را انا یسوی گویند و انا را که بتری پدرست بر مشایخ ترک اطلاق کنند، مولد ایشان یسی است که شهری است مشهور از بلاد ترکستان و قبر مبارک ایشان نیزه آنجاست، صاحب آیات و کرامات جلیله و مراتب و مقامات رفیعه^۳ بوده اند و ایشان در طفلی منظور نظر کیمیا اثر باب ارسلان^۴ شده اند که از قدماء مشایخ ترک و از عظماء ایشان بوده اند و گویند باب ارسلان^۵ باشارت مشتمل بر بشارت حضرت رسالت صلوات الله و سلامه علیه بتریت وی شغل گرفته اند و خواجه را در خدمت و ملازمت ایشان ترقیات^۶ کلی واقع شده و نا باب ارسلان در قید حیات بوده اند خواجه بر سبیل نوام بملازمت ایشان قیام می نموده اند و بعد از وفات ایشان هم باشارت ایشان بخارا^۷ آمده اند و سلوک ایشان در خدمت خواجه یوسف تمام گشته و بدرجه^۸ تکمیل و ارشاد رسیده اند، و در رساله^۹ بعضی از متأخران مشایخ این خاندان^{۱۰} قدس الله تعالی ارواحهم چنین مذکور است که بعد از وفات خواجه عبد الله برقی^{۱۱} و خواجه حسن انداق^{۱۲} چون خلافت بخواجه احمد یسوی رسید و بدعوت خلق در بخارا مشغول شدند بعد از چندگاه که ایشانرا بنابر اشارت غیبی بجانب ترکستان عزیمت افتاد در

M — cod. Mus. Asiat. n° a, 581 fol. 8; U — cod. bibl. Univ. Petrop. n° 298 fol. 5 v.

a) U 6 — b) > U; род. ۴۴ г., ум. ۱۰۶ г., см. В. Я. Жуковский, Развалины старого Мерва (Материалы по археологии России. № 16. СПб. 1894) p. 167 sqq. — c) > U — d) ارثلان M; это подтверждается собственными словами Ахмада, см. выше прим. 29) — e) U — f) Статья объ Ахмад-и-Ясави въ Сѣинѣ الاولیا соч. Дара-шикох'омъ въ ۱۰۴۹ г. (Az. Муз. n° 581 f. 74) заимствована очевидно изъ رشحات; стоить привести только конецъ: و سر حلقه مشایخ ترک ایشانند منصور انا که پسر باب ارسلانند و سعید انا: و سلیمین انا و حکیم انا از خلفای ایشانند وفات خواجه احمد یسوی در سال ۵۷۲ هجری — g) неизвестно, какое имѣется въ виду сочиненіе — h) первый замѣститель хаджи Юсуфа; авторъ رشحات M 7. U 5 объясняетъ (по انساب سمعانی) прозвище отъ بَرَقِ «овца», т. е. بهره‌روشی و گوسفنددار. ср. MS 45 v.; Жуковский, l. c. 171. 172 — i) l. c. 171; Saf. 74; MS. 46; по رشحات M 7. U 5 имя этого втораго замѣстителя было حسین بن حسن بن محمد حسن و ابا محمد حسن объясняется: دهی است بر سه‌فرسنگی بخارا و سمعانی در انساب خود آورده که در مرو دهی دیگر است بر دوفرسنگی شهر که آنرا نیز انداق گویند و انداق معرّب اندک است و خواجه حسن از انداق مرو — j) بخارا است نه از انداق مرو

وقت رفتن همه اصحاب را بمتابعت و ملازمت حضرت خواجه عبد الخالق عجمدوانی تقدّمس B
 الله تعالى سرّه وصیت نمودند بعد ازان بجانب یسی توجه فرمودند، پوشیده نماند که 16
 خواجه احمد یسوی قدّمس سرّه سرخلیفه مشایخ ترکند و اکثر مشایخ ترک را در طریقت
 انتساب بدیشانست و در خاندان⁴ ایشان بسی بزرگان و عزیزان بوده اند که ذکر مجموع
 ایشانرا علی حده کتابی باید لاجرم بذکر سلسله از اصحاب خواجه که تا زمان حضرت
 ایشان¹ متصل است اکتفا می نماید بعد ازان شروع میکنند در ذکر حضرت خواجه عبد 20
 الخالق عجمدوانی که خلیفه چهارمند از خلفاء^m اربعه خواجه یوسف همدانی قدّمس⁷ الله
 تعالی ارواحهم، و بدانکه خواجه احمد را چهار خلیفه بوده است که ذکر ایشان بر سبیل
 اجمال ایراد می یابد و بالله التوفیق

§ 2 منصور آنا رجه الله تعالی خلیفه اولند از خلفاء خواجه احمد و ایشان فرزند
 رشید باب ارسلان^d بوده اند و عالم بعلم ظاهر و باطن و در مباحثی کار از والد بزرگوار خود 25
 تربیتها یافته اند و بعد از وفات والد هم بفرموده ایشان بملازمت خواجه شتافته و در
 ظلّ عنایت ایشان بدرجه عالیّه اهل ولایت رسیده اندⁿ

§ 3 عبد الملک خواجه رجه الله تعالی فرزند بزرگوار منصور اتاست و بعد از وی بجای
 وی در نشست و میان بتربیت مستعدان برⁿ بسته و سالها بر مسند ارشاد بوده 30
 و طالبان طریق^{*} را راه راست ارشاد نموده^o

§ 4 تاج خواجه رجه الله تعالی فرزند عزیز عبد الملک خواجه بودندⁿ و پدر بزرگوار زنگی
 اتاست که بعد ازین ذکر ایشان می آید^p، و تاج خواجه بعد از تحصیل علوم رسوم در علم
 طریقت و حقیقت تربیت از والد شریف خود یافته و بعد از بلوغ بدرجه کمال و اکمال
 بتربیت ناقصان شتافته

§ 5 سعید آنا رجه الله تعالی خلیفه دویم خواجه احمد بوده اند و باشارت ایشان 35
 تربیت مریدان نموده

§ 6 صوفی محمد دانشمند خلیفه سیوم اند از خلفاء اربعه خواجه احمد و سالها بر
 مسند ارشاد بوده اند و خلق را بحق دعوت نموده، حضرت ایشان میفرموده اند که^q صوفی
 محمد دانشمند مرد بسیار دانا^r متشرّع و متقی بوده است حضرتⁿ خواجه احمد که به
 یسی آمده اند بذکر جهر مردم را مشغول گردانیده اند خدمت صوفی محمد دانشمند را 40

z) по рѣшѣннѣ М 14 v., U 12 v. отецъ его назывался амамъ الجہیل امام; даѣе сказано:
 مولد و مدفن ایشان ده عجمدوان است از ولایت بخارا و آن دهی است بزرگ شهرمانند
 و درین کتاب هر جا که لفظ حضرت ایشان بر سبیل اطلاق: предисловіи авторъ сказалъ:
 «Хواجه Ахмедъ, какъ его зовутъ
 обыкновенно, умершій въ окрестностяхъ Самарканда въ 1490 г.; хронограмма Джами на
 смерть его сообщена бар. Розеномъ въ Coll. scientif. de l'Institut des ll. o. r. III, 247, ср.
 тамъ-же 122, и Naf., p. 410 — m) U 6 v. — n) > M — o) راه رشاد نموده U — p)
 M — r) دان (چون U — q) + میشود

B بخاطر رسیده که^۵ حضرت خواجه را از ذکر چهار منع کند از سنزل خود که روان شده است معلوم حضرت خواجه شده است^۶ که بجهت احتساب می آید پیش از آنکه ملاقات واقع شود در وی تصرف کرده اند و در حین ملاقات کار ویرا تمام کرده اند

7 § حکیم انا رجه الله تعالى از کبار مشایخ ترکند و خلیفه^۷ چهارم خواجه احمد اند، نام ایشان سلیمان است و حکیم لقب، و حکمتهای ایشان که بزبان ترکی در معاملات درویشان گفته اند در میان مشایخ ترکی معروف و مشهور است، و از جمله^۸ فواید انفاس ایشان است این مثل که در احترام خلق و اغتنام وقت فرموده اند «هر کم کورسانک خضر بیل هر تون» کورسانک قدر بیل یعنی هر کس که بینی خضر دان و هر شب که آید قدر شناس و این مثل دیگر نیز بایشان منسوب است که در کسر نفس خود گفته اند «بارجه بیخشی بر همان بارجه بغدادی بر سمان» یعنی همه نیک ما بد همه گندم ما کاه، و مسکن حکیم سلیمان ولایت خوارزم بوده^۹ و آنجا از دار^{۱۰} فنا بدار بقا رحلت فرموده اند در موضعی که آنرا آفاق قرغان^{۱۱} گویند یعنی قلعه^{۱۲} سفید و قبر مبارک ایشان آنجا معروف و مشهور است یزار و یتبرک به

8 § زنگی انا رجه الله تعالى ایشانرا زنگی بابا نیز گویند اعظم و اقدم خلفا و اصحاب حکیم انا بوده اند، و مولد و مسکن ایشان ولایت شاش بوده و قبر مبارک ایشان نیز آنجاست و خلق بزبانت آنجا روند و همراوات واصل شوند، خدمت مولانا محمد قاضی^{۱۳} علیه الرحمة از حضرت ایشان نقل کردند که میفرمودند هرگاه بزبانت زنگی انا می آیم از قبر مبارک وی همه آواز الله الله می شنوم، ایشان نبیره^{۱۴} باب ارسلان بوده^{۱۵} اند و فرزند تاج خواجه و سالها در ظل^{۱۶} چاییت و تربیت والد شریف خود بوده اند و بعد از وفات والد باشارت غیبی و اسماء لاریبی عمرها ملازمت حکیم انا نموده اند، و بعد از وفات حکیم انا زوجه^{۱۷} ایشانرا که عنبر^{۱۸} انا نام اوست و دختر براق^{۱۹} خان بوده بحاله عقد خود در آورده اند و ایشانرا از عنبر انا اولاد و احفاد بزرگوار پیدا^{۲۰} شده همه عالم و فاضل و کامل که هر یک در زمان خود مقتدای سالکان و راههای طالبان بوده اند، گویند حکیم انا سیاهچرده بوده اند روزی عنبر انا را بخاطر گذشته که^{۲۱} چه بودی^{۲۲} اگر حکیم^{۲۳} سیاهچرده نبود^{۲۴} حکیم^{۲۵} را بر خاطر وی اشرافی شده است فرموده اند که زود باشد که به سیاهتری از من مصاحب شوی آن بوده است که بعد از حکیم^{۲۶} نصیب زنگی انا شده است، و بعضی گفته اند زنگی انا بحسب ظاهر حکیم انا را در نیافته بوده اند و تربیت حکیم انا ایشانرا بحسب معنی و روحانیت بوده نه بحسب ظاهر و صورت و قول اول اصح است، و گویند وقتی که حکیم انا در ولایت خوارزم وفات یافتند زنگی انا در

U, т. е. U, ақ Қарған) M — y) دنیا *w) U 7 — v) U — w) کون U 9 — t) M 9 — t) S. -Петербургъ; умеръ въ ۹۱۱ г., какъ видно изъ хронограммы въ раче^{۲۷} تاربخچه^{۲۸} راقع^{۲۹} : Tarih-i-Raschidi ed. Elias-Ross, Id. 1895 p. 341 ошибочно сказано 922 г.); биография его имѣется въ ркн. British Museum, см. Rien 859 — b) > U — c) > U; M 9 v. — d) U пишетъ большою частью — e) sic, въ «Легендѣ» Боугра — f) > M — g) ∞ U — h) + аنا U —

تاشکند بودند علی الفور بطرف خوارزم روان شدند و هیچ جا مکث نکرده اند تا رسیدند B
 و شرط زیارت قبر حکیم^۴ و پسرش اهل مصیبت بجای آوردند، و بعد از انقضاء مدت^۵ 71
 عدت عنبر انا محرمی را نزد وی^۶ فرستادند و خطبه کردند^۷ و او روی بر تافته گفت من
 بعد از حکیم بحباله^۸ ازدواج کسی در نیایم بتخصیص این زنگی سیاه و درین روی بر^۹
 تافتن گردن او کج بماند و مضطرب گشت آن محرم نزد زنگی انا آمده ماجرا باز گفت زنگی
 انا باز بوی پیغام داد که یاد داری آنرا که در خاطر تو گشته بود که چه بودی اگر حکیم^{۱۰} 75
 سیاه چرده نبودی و حکیم بر خاطر تو مشرف شده فرمودند زود باشد که سیاه تری از من
 مصاحب شوی چون محرم آن سخن بعنبر انا گفت یادش آمد و بگریه افتاد و گفت رضا
 دادم با آنچه مراد ایشانست و فی الحال گردن او راست شد و بحباله^{۱۱} ازدواج^{۱۲} ایشان در آمد،
 و ایشانرا چهار خلیفه بوده است اوزن حسن انا و سید انا و صدر انا و بدر انا که این
 چهار در مبادی^{۱۳} حال در یکی از مدارس بخارا بتحصیل علم اشتغال داشته اند و باتفاق 80
 یکدیگر همت بر مطالعه می گماشته اند و در یک شب هر چهار را داعیه^{۱۴} سلوک این راه
 * پیدا شده^{۱۵} و ارادت به^{۱۶} طریق حق از خاطر ایشان^{۱۷} سر زده علی الصباح خانها بتراج داده
 اند و از مدرسه روی در صحرا نهاده اند و بجانب ترکستان رفته بصحبت زنگی انا افتاده
 اند، و ذکر هر یک بر سبیل اجمال ایراد می یابد * و بالله التوفیق^{۱۸}

9 §] اوزن حسن انا رجه الله تعالی خلیفه اولست از خلفاء اربعه زنگی انا، گویند 85
 چون این چهار عزیز بولایت تاشکند رسیده اند در صحرا^{۱۹} می^{۲۰} میگذشته اند سیاهی
 دیده اند با لبهای سطبر که گله^{۲۱} گاو پیشی خود داشته و می چرانیده و وی زنگی انا بوده،
 و طریق ایشان در مبادی^{۲۲} کار و بار بجهت ستر حال و کسب معیشت آن بوده که گاوان
 اهل تاشکند را می چرانیده اند و از اجره^{۲۳} آن قوت عیال و اطفال بهم می رسانیده،
 گویند هرگاه زنگی انا در صحرا بعد از نماز بذکر جهرا^{۲۴} مشغول می شده اند گاوان ترک 90
 چرا کرده گرد ایشان حلقه می زده اند و تا ایشان بذکر مشغول می بوده اند گاوان اصلا
 چرا نمی نموده اند، چون آن طلبه^{۲۵} علم نزدیک انا رسیده اند دیده اند که بیای برهنه
 پشته^{۲۶} خار درشت را در هم می شکنند و در^{۲۷} یکدیگر می کوبند که بره^{۲۸} رسن بندند و بخانه
 برند و آن خارها در پای ایشان نمی خلد، متعجب شده پیشی رفته اند و سلام کرده اند
 و انا جواب داده^{۲۹} و پرسیده که شما درین دیار غریب می نمایید چه کسانی و از کجا می 95
 آید، گفته اند ما طلبه^{۳۰} علم بودیم و در بخارا بتحصیل علوم^{۳۱} قیام می نمودیم ناگاه دلهای
 ما از مطالعه و مباحثه گرفت^{۳۲} و ارادت سلوک^{۳۳} از باطنهای ما^{۳۴} سر زد اکنون بطلب
 تحقیقی ازان دیار بیرون آمده ایم میخواهیم که بویی از حقیقت^{۳۵} مَشام ما رسد هر سو
 می پوییم و مرشدی کامل و مکمل میجوییم که بعد ازین ملازمت و متابعت وی نماییم باشد
 که از کَرکه^{۳۶} بُعد و نقصان بدرجه^{۳۷} قُرب و کمال بر آیم، انا فرموده اند باشید تا من بوی 100
 کشم و شمارا بآن مرشد نشان دهم پس روی بطرف شمال و جنوب و مشرق و مغرب آورده

۱) U 7 v. — ۲) > U — ۳) U — ۴) M 10 — ۵) U — ۶) U 8 —

۷) U — ۸) U — ۹) U — ۱۰) U — ۱۱) U — ۱۲) U — ۱۳) U — ۱۴) U — ۱۵) U — ۱۶) U — ۱۷) U — ۱۸) U — ۱۹) U — ۲۰) U — ۲۱) U — ۲۲) U — ۲۳) U — ۲۴) U — ۲۵) U — ۲۶) U — ۲۷) U — ۲۸) U — ۲۹) U — ۳۰) U — ۳۱) U — ۳۲) U — ۳۳) U — ۳۴) U — ۳۵) U — ۳۶) U — ۳۷) U —

B اند واستنشاق هوا کرده واز هر سوئی بوی کشیده گفته اند که هرچار حد عالم را بوی کشیدم در تمام ربع مسکون کسی غیر از خود ندیدم که تواند که شما را از نقصان رهااند ویکمال رساند، سید انا ویدر انا را ازین سخن انکاری* در باطن پیدا شده، سید انا 105 بدل اندیشیده که من سید عالم باشم کی تابع این سیاه گاوچران شوم، ویدر انا بخاطر گذرانیده که این زنگی شترلب را بینید که چه دعوی عریض می کند، اما اوزن حسن انا وصدرا انا بران دعوی انکاری نکرده اند وباطن گذرانیده که می تواند بود که حضرت حق سبحانه نوری درین سواد ودیعت نهاده باشد، زنگی انا مقارن این حال در باطن هر چهار تصرف کرده اند دلهای ایشانرا بجانب خود متعلق و منجذب گردانیده، اول 110 کسی از یاران که پیشی رفته و بر دست انا بیعت کرده و انابت آورده اوزن حسن انا بوده واول کسی ازین چهار عزیز که اذن ارشاد یافته بعد از بلوغ بدرجه کمال اوزن حسن اناست

§ 10] سید انا رجه الله تعالی خلیفه دوم زنگی اناست و نام وی سید احمد است و بسید انا معروف و مشهور است، گویند سید انا در اثنای ملازمت زنگی انا هر چند 115 ریاضت می کشید در باطن خود هیچ رشدی نمی دیده و هر چند سعی می نموده بروی دل او هیچ دری نمی کشود، آخر درد دل خود را بعرض عنبر انا رسانیده و گفته سخن شما نزد انا درجه قبول دارد امیدوارم که در باب من کلمه گویند باشد که بنظر عنایتی مشرف شوم، عنبر انا قبول کرده و گفته امشب تو خود را در حمدی سیاه پیچیده بر سر راه انا بینداز تا سحر که بطهارت ساختن بیرون آیند و ترا بآن حال بینند ممکن که بر تو رحم 120 کنند، سید انا چنان کرده و عنبر انا شب در فراش انا را گفته که احمد مردی فقیر است و سید عالم است و مدتی است که در ملازمت است هرگز بنظر خاص مخصوص* این جانب راه او نشده، التماس دارم که برو رحم کنید، انا تبسم کرده فرموده اند که سیادت و علم او سد راه او شده روز اول که مرا دید و من خود را باو نشان دادم بدل اندیشید که من سید 125 عالم باشم کی تابع این سیاه گاوچران شوم اکنون که تو او را درخواست کردی از سرگناه او درگذشتم، و چون وقت سحر انا بیرون آمده چیزی سیاه* بر سر راه خود افتاده دیده پای بران نهاده آن خود سید انا بوده که زنگی انا پای بر سینه او نهاده بوده اند و او پای انا را بوسیده انا گفته اند چه کسی گفته احمد است انا فرموده بر خیز که باین شکستن خود کار تو درست شد و بوی درین محل التفاتی خاص کرده اند، چون سید انا قد راست کرده آنچه مقصود وی بوده بر وی منکشف گشته و ابواب مواهب و فتوح مفتوح شده 130 و باندک فرصتی بدرجه ارشاد رسیده و بسی ناقصان را بحرئیه کمال رسانیده، و سید انا با حضرت عزیزان خواجه علی رامتینی^ه که از اجله طبقه خواجگانند قدس الله تعالی

U — آنچه انان + M 11 — w) U 8 v. — w) U — کسی که u) — U دران 7)
 U — b) U 9; онъ носитъ также прозвище U — a) + U — سیاهی z) — U او را بخود y)
 خدمت و umerъ въ 71 г. (U 22. M 26 v. Saf. 75 v.), а по MS 49 v. въ 790 г.; въ Naf.
 p. 434 даты нѣтъ —

ارواحهم و ذكر ايشان بعد از اين خواهد آمد معاصر بوده است و ميآن ايشان مقاوضات واقع شده كه در ذكر عزيزان شمهٔ ازان ايراد خواهد يافت^{bb}، در مقامات حضرت خواجه بهاء الدين، قدمس الله تعالى سره مذكور است كه^c حضرت^d خواجه نقل کرده اند كه وقتى دهقانى زمينى را ارزن مى كشته است سيد انا بروى گذشته و ازوى پرسیده كه¹³⁵ در چه كارى و چه مى كارى ان دهقان گفته است كه ارزن مى كارم وليكن اين زمين ارزن نيكوى دهد سيد انا ان زمين را خطاب کرده كه اى زمين ارزن نيكوبده^e گویند چندين^f سال دران زمين ارزن مى رسته است بى انكه نخم كارند

[§ 11] اسمعيل انا رجه الله تعالى از كبار خلفا واصحاب سيد انا بوده است، حضرت ايشان مى فرموده اند كه مردم در اوایل حال با اسمعيل انا تعرض ميكرده اند انا ميگفته¹⁴⁰ من اينها مى دام^g «اشن بررم طبّلن^h ققرمⁱ» يعنى اش وى مى دم و طبل وى مى زم^j، انا در نواحى خوزيان^k مى بوده است كه قصبه ايست ميآن سيرام^l و تاشكند و موالى^m ان ديوار نسبت بوى متعرض و معترضⁿ بوده اند و دايم غيبت و مذمت وى مى كرده اند^o و انا مى گفته اين ملايان صابون و اشنان منند حضرت ايشان اين سخن را از وى بغايت مى پسنديده اند و استحسان مى فرموده، و از انفاى نفيسه^p اناست كه مى گفته در¹⁴⁵ افتاب سايه باش و در سرما جامه و در گرسنگى نان حضرت ايشان فرموده اند كه اين سخن انا كلام جامعست، وهم حضرت ايشان فرموده اند كه اسمعيل انا بعد از انكه مرپدى را تلقين مى كرده مى فرموده كه اى درويش برادران طريقت شديم يك نصيحت از من قبول كن اين^q دنيا را يك گنبد^r سبز خيال كن^s و بدان كه تويى و بحق سبحانه چندان^t ذكر گوى كه بغلبه و قهرمان توحيد حق سبحانه ماند و پس تو از ميآن بيرون روى حضرت ايشان مى فرموده اند كه از اين سخن انا خيلى بويى مى آيد، وهم حضرت ايشان از خال خود خواجه ابراهيم^u عليه الرحمة نقل فرموده اند كه حضرت سيد شريف جرجانى^v مرا مى گفتند شيخزاده از سجدهاى مرپدان اسمعيل انا بوى مزاق^w مى آيد

[§ 12] اسحق خواجه رجه الله تعالى فرزند اسمعيل انا بوده است صاحب صفائى وقت و احوال بزرگ بوده و در نواحى اسپجاب^x مى نشسته و آن قصبه ايست ميآن تاشكند¹⁵⁵ و سيرام شيخ عبد الله خجندى^y عليه الرحمة كه از كبار اصحاب حضرت خواجه بهاء الدين قدمس الله تعالى سره بوده مى فرموده كه پيش ازانكه بشرف صحبت حضرت خواجه مشرف شدم^z چندين سال^{aa} مرا جذبه^{ab} قوى رسیده بود بمزار خواجه محمد على حكيم ترمذى^{ac} قدمس سره رفتم از ايشان اشارت رسيد كه باز گرد كه مقصود تو بعد از نوازده سال

bb) см. ниже § 19 — c) обь этомъ сочиненіи парса¹ خواجه محمد پارسا, называемомъ также Bahaudдинъ носятъ прозвище خواجه بزرگ род. въ VII в. (у Rieu однако VII) и умеръ въ VII в.; см. M 40. U 33; Naf. p. 439; Saf. 75 v.; MS 49 v.; bar. Rosen l. c. 119 — d) از + U — e) M 11 v. — f) چهل U — ff) sic M — g) UM mg. چند از U — n) بند U — m) > U — l) سيران M — k) خوزيان U — h) ققرم M pr. — i) ساشى см. M 168. U 90 — o) ? U 9 v. — p) M 12; U 64 v. — q) U 9 v. — r) pro него свидѣній не отыскалъ — s) شوم U > M — t) Saf. 135; умеръ гоо —

B دیگر در بخارا حاصل خواهد شد وان موقوف بظهور خواجه بهاء الدین نقشبند است
 161 خاطر من فی الجمله آرامی گرفت بجانب خمجد مراجعت کردم روزی در بازار می گذشتم
 دو ترک دیدم که بر در مسجد^۱ نشستند بودند و باهم سخنان می گفتند و می گریستند
 گوش فرا داشتم ازین طریق می گفتند مرا بصحبت ایشان میلی خاطری^۲ شد بایشان
 نیازمندی کردم و مقداری طعام و میوه پیش آوردم باهم گفتند این درویش طالب می
 165 نماید لایق آنست که در خدمت سلطان زاده^۳ ما اسحق خواجه باشد چون از ایشان این
 سخن شنیدم باز داعیه^۴ من در طلب قوت گرفت تفتحض کردم گفتند ایشان در اسپنجاب
 می باشند بصحبت ایشان رفتم و اظهار طلب کردم اما از واقعه^۵ ترمذی هیچ نگفتم و چند
 روز در خدمت ایشان بودم و ایشان لطف بسیار نمودند، روزی فرزند ایشان که جوانی
 بود بغایت رشید و آثار قبول از^۶ ناصیه^۷ وی ظاهر بود بولد بزرگوار خود گفت این درویش
 170 مسکین است می باید که در خدمت شما باشد اسحق خواجه فرمودند ای فرزند این
 درویش مرید خواجه بهاء الدین نقشبند خواهد بود مارا در وی مجال تصرف نیست
 چون از ایشان این سخن شنیدم یقین من بحضرت خواجه بیفزود^۸ و از ایشان اجازت
 خواستم و بخیجد باز گشتم و منتظر ظهور حضرت خواجه قدس الله تعالی سره می بودم تا
 وقتی که در بخارا بشرف صحبت و قبول ایشان مشرف شدم

175 § 13 صدر انا و بدر انا رحهما الله خلیفه سیم و چهارم زنگی انا بوده اند و نام ایشان
 مولانا صدر الدین محمد و مولانا بدر الدین محمد بوده است و ایشانرا صدر انا و بدر انا نیز
 گویند و ایشان همیشه در بخارا^۹ هم حجره و هم سبق می بوده اند و از یک طرف طعام
 و شراب می خورده اند و بر یک فرارش خواب می کرده اند، چون بصحبت زنگی انا پیوسته
 اند روز بروز آثار ترقی از احوال مولانا صدر الدین ظاهر می شده است لیکن در کار مولانا
 180 بدر الدین فروبستگی تمام بوده آخر بخاطرش آمده که سپید انا عنبر انا را وسیله
 ساختست^{۱۰} تا زنگی انا بحال وی پرداخت من نیز آنجا روم و از دار الشفاء شفقت ایشان
 درد خود را دوا طلبیم پس بوقت فرصت بحضرت عنبر انا رفته و گریان گریان حال خود باز
 گفته و وی را شفیع ساخته و التماس نموده که در محل بسط انا بعرض رسانید که بدر
 الدین می گوید من و مولانا صدر الدین هر دو بنده شمایم جهت چیست که نظر عنایت
 185 شما در حق وی زیاده افتاده است اگر از من تقصیری در وجود آمده تنبیه فرمایید تا
 بتدارک آن قیام نمایم چون زنگی انا آن روز از صحرا در آمده اتفاقا منبسط الحال بوده
 عنبر انا پیغام مولانا بدر الدین با تا رسانیده و التماس التفات خاطر کرده انا فرموده که
 فروبستگی کار او از آن جهت است که در اول ملاقات و گفت و گوی من بخاطر گذرانید
 که این زنگی شترلب را بینید که چه دعوی عریض می کند اکنون که تو^{۱۱} درخواست
 190 کردی و از سرگناه وی در گذشت^{۱۲} پس و برا طلبید و التفاتی نمود که^{۱۳} فی الحال بدرجه و مقام
 مولانا صدر الدین رسید و بعد از آن همیشه^{۱۴} در سیر مقامات و منازل سایرین عنان بر

۱) M ساخت U - a) U - z) U زیاد شد v.; M 12 U 10 - y) U 10 - w) sic - x) U + v)

۲) U 10 v. - c) از U - d) M 13 - e) > U -

- عنان وركاب بر ركاب او مى سود ودر ظهور احوال ومواحيد عارفين شريك وسهيم او مى B
 بود وديگر هرگز مولانا صدر الدين در هيچ وقتى وحالى بر وى فايق وغالب نكشت ودر سلوك
 طريقت وحقيقت از وى در نكذشت
- 14 §] المين بابا رجه الله خليفه صدر انا بوده وبعد از وى باشارت وى طالبانرا بحق 195
 دعوت نموده
- 15 §] شيخ على شيخ رجه الله خليفه المين بابا بوده وبعد از وى بجای وى^f بر مسند
 ارشاد نشست
- 16 §] مودود شيخ رجه الله خليفه شيخ على شيخ بوده وبعد از وى مستعدان را
 تربيت فرموده
- 17 §] كمال شيخ رجه الله از كبار اصحاب مودود شيخ بوده ودر ولايت شاش مقام داشته^g
 حضرت ايشان مى فرمودند كه كمال شيخ مريد مودود شيخ بود ويرا در طريقت خادم شيخ
 وقتى كه ما از سفر خراسان مراجعت كرديم ودر تاشكند اقامت نموديم وى براى ما بسيار
 مى آمد بعض از اعزّه اصحاب مى گفتند كه روزى كمال شيخ نزد حضرت ايشان آمده بود
 فرمودند كه براى ما ذكر آره گوى وذكر آره يك^h نوع ذكر يست در سلسله مشايخ ترك كه در 205
 وقت ذكر گفتن آوازي مثل آواز آرهⁱ دوسر از حجره^j ذكر بيرون مى آيد كمال شيخ در نظر
 حضرت ايشان بقوت هرچه تمامتر هفت هشت بار ذكر آره گفت حضرت ايشان
 فرمودند كه بس كنيد كه دل ما درد گرفت وبعض^k اصحاب مى گفتند كه فرمودند كه بس
 كنيد كه از عرش تا فرش سوخته شد لحظه^l تأمل كردند آنگاه فرمودند دران فكرم كه اگر
 منكرى گويد كه اين چه نوع ذكر گفتن است^m كسى در جواب وى چه گويد پسⁿ اين 210
 بيت خواند كه: مرغان چون بهر صباحى خوانند ترا باصطلاحى
- 18 §] خادم شيخ رجه الله تعالى از اجلّه اصحاب^o مودود شيخ بوده ودر مبادى ظهور
 حضرت ايشان در ما وراء النهر وولايت شاش مرشد ومقتداى جمعى كثيرى^p بوده
 وبحضرت ايشان ملاقات^q مى داشته^r، شيخ جمال الدين بخارى^s رجه الله كه خليفه
 وقايم مقام خادم شيخ بوده از آنجا بهراه آمده وپس سر مزار حضرت مولانا سعد الدين 215
 كاشغرى^t قدمس سوره با جمعى كثير از مريدان اقامت نموده وهم آنجا وفات يافت وقبر وى
 بر تحت مزار است اين فقير در خدمت^u ولا ملازمت مخدومى استادى مولانا رضى الدين
 عبد الغفور^v عليه الرحمة والغفران گاه گاه بصحبت وى مى رفت ووى از شيخ خود نقلها
 مى كرد وفوايد باز مى گفت كه بعض ازان در ضمن پنج رشحه^w مذکور ميشود
 رشحه^x ا شيخ جمال الدين مى گفت كه شيخ ما خادم شيخ در آيت^y قَوْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ 220
 مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ مى گفتند كه جمعى هستند كه از ذكر گفتن قساوت قلب حاصل مى

U — جمع كثير (m) — U 11 — U 13 v. — U بعضى از (h) > M — g) > M — f) > M — n) کرده U — o) بخارى ?; про него свидѣній не имѣю — p) умерь 170 см. Naf. 417. M 89 v. U > Saf. 81; bar. Rosen I. c. 121 приводитъ изъ раqm تأريخية راقم^u дату 1099, но это ошибка рукописи; потому же источнику могила его находилась въ Хератѣ — q) умерь 917 см. M 125 v. U >. Saf. 84. Rieu 350; bar. Rosen I. c. 121 — r) сура 39, 23 —

B کنند که آنرا بی ادبانه می گویند از سر غفلت بمقتضای طبع و نفس پس می شاید که
 من ذکر الله اشارت بآن بود اگرچه مفسران غفل عن ذکر الله تفسیر کرده اند

رشته ۲ وی می گفت که شیخ ما فرمودند حضوری که سالکان را در نهایت ذکر و عبور بر
 225 مراتب آن می باشد می تواند بود که پیش از آن نیز دست دهد لیکن آن حضور را بقا
 نمی باشد و بواسطه کشاکش طبیعت زود زایل می شود اما اگر عبور بر مراتب ذکر که
 عبارت از مشاهده بعضی انوار و کشفوست کرده باشد آن مراتب چون اجسام لطیفه
 بجای طبیعت می نشینند و سالک از مقتضیات طبیعت و پربشانی خواطر خلاص
 می شود

رشته ۳ 280 وهم وی می گفت که شیخ ما می گفتند دلیل بر صحت حالی که وارد می شود
 آنست که در وقت ورود فنائی و نیستی در نهاد سالک پیدا شود و کلفت اعمال بر می
 خیزد و بشریعت میلی و محبتی تازه پیدا شود که باحکام شرعی از روی نوق و بهجت
 بی کلفت و کسالت قیام می نماید

رشته ۴ 285 وهم وی می گفت که یکی از علماء رسوم نزد شیخ ما آمده بود می گفت حال
 235 اهل رقص و سماع از دو بیرون نیست در آن وقت شعور دارند یا ندارند اگر شعور دارند
 با وجود شعور حرکت و رقص و اظهار بیخودی بغایت قبیح است و اگر شعور ندارند بعد از
 شعور طهارت ناکرده نماز می گذارند از آن قبیح تر است، شیخ در جواب آن دانشمند گفته
 که از اسباب نقص وضو یکی آنست که عقل مسلوب می شود چنانچه مجانبین را واقع
 است و دیگری آنکه عقل مستور می گردد چنانچه در حال انما می باشد اما بی شعوری
 240 این طایفه در حال رقص و سماع نه مسلوب شدن عقلست و نه مستور شدن آن بلك
 این بی شعوری را جهت آنست که در آن محل عقل کلی از عالم الهی برین عقل جزوی
 فایض می گردد و در مملکت وجود سالک حاکم و غالب می شود و این عقل کلی را قوت و قدرت
 آن نیست که تدبیر و ضبط عالمی کند چه جای تدبیر و ضبط بدنی پس بدن در آن حال
 در ظل حمایت و تدبیر اوست و آن عقل کلی مدبّر در مقام حفظ و نگاه داشت او بلك نوافض
 245 وضو در آن محل نمی ماند چه طالب صادق در آن وقت از طبیعت و احکام او بتمام بیرون
 می آید و از لوازم بشریت خلاص می شود پس در آن وقت بتجدید وضو اصلا احتیاج
 نیفتد

رشته ۵ 250 وهم وی می گفت که شیخ ما گفتند که بعضی مخادیم سلسله خواجگان قدس
 الله تعالی ارواحهم چنین گفته اند که وجود عدم بوحود بشریت عود می کند اما وجود
 فنا هرگز بوجود بشریت عود نمی کند معنی این سخن بحسب ظاهر آنست که مراد از وجود
 عدم تحقق صفت عدم است که عبارت از آن بیخودست که مبتدیان طریق خواجگان را
 در اثنای مشغولی دست می دهد لیکن آنچه حقیقت معنی است وجود عدم عبارت
 از آن نیستی حقیقی است که بر مدرکه سالک پرتو می اندازد بواسطه کمال شغل

U هست (x) U 11 v. — (w) M — در (v) U — حاصل می (u) M 14 — t) U — بعضی (s)
 U — هستی (z) U — کل (y)

باطنی وی و مخلو دل از نقوش کونیّه و این پرتوهستی حقیقی که بعد ازان بیخودی پیدا
 می شود وجود آن عدم است^a و این وجود می کند بوجود بشریت یعنی باز این پرتو²⁵⁵
 ناپیدا می شود و لوازم وجود بشریت غالب می آید بخلاف وجود موهوب خصالی که ویرا
 بقای بعد الفنا گویند که بعد از تحقق بمقام فنا پیدا می شود و پس همچنانکه^b فنا را
 وجود باقی ازلی است این عدم را نیز وجود ازلی است و این وجود اگرچه پرتو همان وجود
 باقیست لیکن بواسطه عدم تحقق بمقام فنا گاه گاه متواری می شود تا وقتی که ثابت
 گردد و ملک شود والله تعالی اعلم

260 [§ 19] تّمّه از ذکر خواجه علی رامینی^d منقولست که خدمت سید اّتا که ذکر ایشان
 در سلسله خواجه احمد یسوی قدّس سرّهما گذشت با خدمت عزیزان در يك زمان بوده
 اند و گاه گاه بیکدیگر ملاقات می نموده و خدمت سید را در مبادی حال بایشان تقاری
 می بوده است روزی از خدمت سید نسبت بایشان صورتی متنافی^e طریق ادب صادر
 شد اتفاقاً در همان ایّام از جانب دشت جمعی ترکان تاختی آورده اند و يك پسر سید اّتا²⁶⁵
 را باسیری برده سید متنبّه شده و دانسته که این حادثه بواسطه آن بی ادبی واقع شده
 بمقام معذرت در آمده و ترتیب سفره کرده و خدمت عزیزان را برای ضیافت التماس نموده
 و نیازمندی بسیار پیشی برده و ایشان بر عرض سید اّتا مطلع شده اند و التماس ویرا قبول
 کرده بسر سفره وی حاضر گشته اند و دران مجلس بسی از^g اکابر و علما و مشایخ وقت بوده
 اند و خدمت عزیزان را دران روز کیفیّتی عظیم بوده و وقتی بغایت خوش داشته اند چون²⁷⁰
 خادم همکدان آورده و سفره بر زمین نهاده ایشان فرموده اند که علی انگشت بر نمک نزنند
 و دست بطعام نبرد^h تا فرزند سید اّتا بر سر این سفره حاضر نشود بعد ازین سخن لحظه
 سکوت کرده اند و حاضران همه منتظر آن نفس بوده اند درین حال ناگاه پسر سید اّتا
 از در آن خانه در آمده و بیکبار شور و غوغا ازان مجلس برخاسته و مردم حیران و مدهوش
 مانده اند پس کیفیّت آمدن از وی پرسیده اند گفته که من پیش ازین نمی داتم که²⁷⁵
 حالیⁱ در دست جمعی از ترکان اسیر بودم و مرا بند کرده بدیّار خود می بردند و اکنون می
 نگرم پیش شما حاضر اهل مجلس را یقین شده که آن تصرفی بوده است که از^k خدمت
 عزیزان واقع شده همه سر در پای ایشان نهاده اند و دست ارادت داده

U — برسم f) — M 29 v. — e) M 29 U 24 — d) M 29 U — c) تحقیق U — b) M 14 v. — a) U 12 —
 g) > M — h) نکند U — i) حال M — k) U 24 v. — Сличеніе сообщенныхъ здѣсь выдер-
 жекъ съ османскимъ переводомъ, напечатанномъ въ Константинополѣ 1871 г.
 (Mél. as. V, 474 n° 53), хотя обнаружило нѣкоторыя неточности переводчика, но не дало
 повода къ измѣненію редакціи.

C.

از کتاب خزینة الاصفیاء

تالیف غلام محمد بن مفتی رحیم الله قریشی اسدی الهاشمی اللابوری^a

خواجه احمد یسوی قدس سره جامعی بود میان علوم ظاهری و باطنی در زهد و ورع و تقوی و در شریعت و طریقت درجه والا و رتبه علیا داشت و خرقه خلافت از خواجه یوسف همدانی گرفت و بعد از پیر روشنضمیر خود بر مسند ارشاد نشست مولد وی قصبه یسی است از بلاد ترکستان و وی در حالت طفولیت منظور نظر کیمیائثر شیخ باب آرسلان شد که از عظامه مشایخ ترک بود و شیخ باب آرسلان باشارت حضرت شاه رسالت علیه الصلوٰة والتحیة تربیت ظاهری و باطنی خواجه احمد میکرد و خواجه احمد را در ملازمت وی ترقیات کلی واقع شدند و نا حیات شیخ باب آرسلان بخدمت وی حاضر ماند چون او وفات یافت در بخارا آمد و سلوک وی بخدمت یوسف همدانی باتمام رسید و صاحب تکمیل و ارشاد گشت و مخفی نماند که خواجه احمد یسوی سرحلقه مشایخ ترک بودند و اکثر مشایخ ترک را انتساب در طریقت بوی است و هزاران طالبان حق بتوجه وی صاحب ارشاد شدند، وفات او باتفاق اهل اخبار در سال پانصد و شصت و دو هجری است و قبر او در قصبه یسی است، از مؤلف

شیخ احمد چون بفضل ایزدی، رفت در جنت بزم احمدی

نیر نور الهی^b شد عیان، سال وصل آن ولی متقی

نیز احمد کاشف حق^c کن رقم، هم بگو احمد ولی جنتی^d

a) Vide supra p. 132 et cf. B § 1 — b) i. e. 260 + 256 + 46 = 562 — c) i. e. 53 + 401 + 108 = 562 — d) i. e. 53 + 46 + 463 = 562.

D.

از کتاب مرآت الاسرار^a

خوانواده یسویه، منشأ این سلسله از حضرت خواجه احمد یسوی سر^b ترکستان است و وی مرید و خلیفه خواجه یوسف همدانی است و از خواجه ابو علی الفارمدی وی از خواجه ابو الفاسم گرگانی^d وی از ابو عثمان المغربی^e وی از خواجه ابو علی کاتب^f وی از ابو علی رودباری^g وی از سید الطایفه حضرت خواجه جنید بغدادی^h قدس سره الی آخره، الغرض خواجه احمد یسوی موجب اشارت پیر خود در ملک ترکستان رفته بر

a) Cod. Mus. Brit., Or. 216 fol. 23 — b) sic, addas حلقه — c) addidi; def. ۴۷۷ Naf. 419. Saf. 73 v. MS 42 v. — d) def. ۴۰ Naf. 347. Saf. 73 v. MS 42 — e) def. ۳۷۳ Naf. 97. Saf. 73 — f) def. ۳۴۱ vel ۳۰ Naf. 227. Saf. 73 — g) def. ۳۲۲ Naf. 223. Saf. 72 v. — h) def. ۲۹۷ (varr. ۲۹۸, ۲۹۹) Naf. 89. Saf. 30 v. —

مسند ارشاد پنشست عالمی از فیض هدایت او بهر مند گشت و سلسلهٔ نسبت بحضرت
خواجه اجد یسوی بچند واسطه بحضرت محمد حنیفه بن حضرت علی مرتضیٰ کرم الله
وجهه منتهی می شود،

۲) Cod. fol. 23 v. —

E.

از کتاب مرآت السالکین^a

حضرت خواجه اجد یسوی قدس الله سره العزیز، ایشان خلیفهٔ سیوم خواجه ابو
یوسف^b همدانیست و نسب اشرفه ایشان بامامزاده محمد حنیفه میرسد بدینطریق
خواجه اجد بن ابراهیم بن محمود بن افتخار بن عمر بن عثمان بن حسن بن اسماعیل بن
موسی بن هارون بن اسحاق^c بن عبد رحمن بن عبد الفتاح بن عبد الجبار بن عبد المنام
ابن امام محمد حنیفه بن امیر المؤمنین علی ابن ابیطالب رضی الله عنهم، و ترکان 5
ایشانرا اتا یسوی گویند و اتا بلفظ ترک پدر است بمشایخ بزرگ اطلاق کنند، و ایشان
قافله سالار طریقهٔ چهریه^d اند و لسان الغیب خوانند و ابیات حکمت ایشان روضه
ایست از ریاض جنّت هرگاه قوالان خوشخوان از حکمت سراسر^e معرفت ایشان خوانند
شورش در صحبت پیدا میشود، و ایشان را مقامیست خم عشق نام بیرون حصار ولایت
ترکستان و مغاره است در زیر زمین و مملو از فیض مبین دران مغاره با نود نه هزار مشایخ 10
صحبت داشته ذکر لا اله الا الله را بلند گفته اند و این بنقل صحیح ثابت شده است،
راقم اینحروف در ساخ ماه جمادی الاول در تاریخ شصت چهارم از تاشکند بولایت ترکستان
بزیارت خواجه اجد یسوی آمدم دیدم که آستانه است در نهایت بزرگی و علو شأن ع
آستان او سراغ^f هرچه خواهی میدهد، مولد و دفن ایشان در یسی است و تاریخ وفات
ایشان سرور اولیا^g بوده است و بعضی گویند تاریخ ولادت ایشان است و بعضی گویند 15
تاریخ ارشاد و خلافت ایشان است و الله اعلم،

a) Cod. Univ. Petrop. 596 fol. 46 — b) fol. 46 v. — c) add. ^ب quod nescio quid sibi
velit — d) sic — e) i. e. ۱۳۶۴ — f) an turc. **сорағ** , quaestio? — g) i. e. 466 + 48 = ۵۱۴, sine
dubio annus quo خلیفه factus est.

УКАЗАТЕЛИ

географическій, біографическій, бібліографическій.

I.

اسپيجاب	B 155. 166	خوزيان	B 142.
افاق قرغان	B 52. Nota 4. 9.	خيوق	A 149.
آق تاش	A 415...	دهبيد	N 46; 134, 1...
انداق [بخارا وسرو]	B 13 nota.	سپرام	B 142. 156.
باقرغان	106(2). A 90. 117.	شاش	B 55. 201. 213.
	129... 208. 327...	شام	A 263.
	400...	ظرا	A 150. 153. 167.
بخارا	B 10. 13. 15 n. 80. 96.	عمود دريای سه	106(2). A 327.
	155. 174. 177. C 8.	عراق	A 263.
بی نوار ارقاسی	A 89.	عجدوان	B 15 n.
تاشکند	A 306. B 70. 86. 142.	قچچاق	N 25.
	155. 203. E 12.	قيريم	A 263.
ترکستان	A 88. 333. B 3. 14. 83.	کات	106(2). A 327.
	C 4. E 10. 12.	کعبه	A 196... 292.
خچند	B 161. 173.	— حلقه سی	A 207...
خراسان	B 203.	ماش	106(2).
خطای	A 263.	ماوراء النهر	B 213.
خم عشق	E 9.	منزلخانه	A 366. 375.
خوارزم	A 88. 121—3. 289.	هراة	B 215.
	377. 400. 415...	یسی	N 2. B 3. 11 n. 16. 40.
	B 51. 69.		C 4. 12. E 14.

II.

خ ابراهيم شاشی	B 152.	اتا یسوی	B 2. E 6 =
میر ابو طاهر مفتی	133(29), 14.	خ احمد یسوی	100(1)... N 29. A 5...
سمرقندی			B § 1. C. D. E.
ابو عثمان مغربی	D 3.	باب ارسلان =	ارسلان بابا
ابو علی رودباری	D 4.	استحق خواجه	B § 12.
خ ابو علی فارمدی	D 2.	اسمعيل انا	B 154. § 11.
خ ابو علی کاتب	D 3.	اصغر خواجه	A 120. 288.
خ ابو القاسم گرگانی	D 3.	المین بابا	B § 14.

- اوزن حسن اتا B 79. § 9.
 ايشان پير دهبيدى = محمد امين
 باب ارسلان N 29. B 5. 11 n. 25.
 58. C 4.
 باباغه آتش ايلتورانا A 321.
 بدر اتا B 79. 104... § 13.
 براق خان B 61 =
 بوغرا خان A 94... 282. N 20.
 ح ذ بهاء الدين B 134. 156. 160. 171.
 نقشبند
 تاج خواجه B 59. § 4.
 ش ج ا ر الله علامه شيخ
 (الزنجشیری) A 121... N 23.
 م جامی 132(28).
 جبرائیل A 386... N 29.
 سيد شريف جرجانی B 152.
 ح ذ جلال الدين A 330... 382. 423.
 منزلخانه
 ش ج ا ل الدين بجاری B 214...
 ح ذ جنيد بغدادی D 4.
 ح بی خواجه A 120. 144...
 ح ذ حسن انداق B 13.
 حسين واعظ كاشفی 132(28).
 حضرت عزيزان B 131.
 حكيم اتا (سليمان 105(1)... A. B 11 n.
 باقرغانی) 45. 60. N 10. 15.
 سيد امير حيدر پادشاه 134(30), 11.
 خادم شيخ B § 18.
 خدمت عزيزان B 131 n. 262...
 خضر A 17... B 47.
 خواجه بيردي 132(28).
 خواجه احرار B 20 n.
 خواجه بزرگ B 134 n.
 خواجه دهبيدى = موسى خان
 داراشكوه 132(28).
 م رضی الدين عبد B 217.
 الغفور لاری
 زنگی اتا (بابا) A 302... 304... B 31.
 55. 85... § 8.
- شيخ ساعت خواجه A 149...
 م سعد الدين كاشغری B 215.
 سعيد اتا B 11 n. § 5.
 سيد اتا (احمد) A 393... B 79. 104...
 261... § 10.
 صدر اتا B 79. 107. § 13.
 صوفي محمد دانشمند A 69... B § 6.
 عبد الجميل امام B 15 n.
 ح ذ عبد الخالق B 15. 20.
 غجدوانی
 عبد الرحمن چشتی 132(28).
 ح ذ عبد الله برقي B 12.
 ش عبد الله خجندی B 156.
 وزير عبد الله صدر A 101...
 عبد الملك خواجه B § 3.
 عبيد الله [حضرت B 20. 57. 139...
 ايشان] 202... 213...
 علی چكري N 10.
 ح ذ علی رامتینی B 131. § 19.
 ش علی شيخ B § 15.
 عنبرانا A 111. 119. 154. 236...
 B 61. 116... 180...
 C.
 غلام محمد اللابوری
 كمال شيخ B § 17.
 لسان الغيب E 7.
 محمد امين دهبيدى 132(28)...
 محمد رسول الله A 384... N 29.
 ح ذ محمد پارسا B 134 n.
 ح ذ محمد حنيفه D 7. E 2.
 محمد علی حكيم ترمذی B 158.
 م محمد قاضی B 56.
 محمد خواجه A 119. 238.
 ميرزا مقصود دهبيدى 133(29), 2.
 منصور اتا B 11 n. 28. § 2.
 مودود شيخ B § 16...
 ح سيد موسى خان 133(29), 27. 134(30), 24
 سيد امير نصر الله محمد 133(29), 12.
 بهادر سلطان
 ح يوسف همدانی B 1. 21. C 2. 8. D 2. E 11

III.

T آخر زمان كتابى	N 10.	رسالة حكيم اتا T	105(1)... A.
A انساب سمعانى	B 12 n. 13 n.	رشحات عين الحيات	N 40. B.
T باقرغان كتابى	N 8. 15. 26.	سفينة الاولياء	N 41. B 11 n.
بيان احوال حضرت	B 56 n.	سلسلة العارفين	B 56 n.
محمد قاضى		ضم نظير كتابى T	N 10.
تاريخ رشيدى	B 56 n.	قصص الانبياء ربغوزى T	N 1.
تاريخچه راقم	B 56 n. 216 n.	A الكشاف	N 23. A 122.
T حضرت مريم كتابى	N 9.	مرآت الاسرار	N 44. D.
T حكم احمد يسوى	N 3. 29. E 7.	— السالكين	132(28)... E.
T سليمان اتا	B 45.	مقامات حضرت	B 133 n.
خزينة الاصفياء	N 43. C.	خواجه بهاء الدين	
رسالة بعضى از	B 11.	مناجات احمد يسوى T	N 3.
متأخران		نشاط الانسى	N 39.
بهائيه —	B 133 n.	Codex Comanicus	128(24).

